ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 6ον. ΙΟΥΛΙΟΣ, 1925. Ἀριθ. 7

ΑΣ ΠΕΡΙΠΑΤΩΜΕΝ ΕΝ ΤΩι ΦΩΤΙ

«Οἶκος Ἰακώβ, ἔλθετε καὶ ἂς περιπατήσωμεν ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Κυρίου».
(Ἠσα. β'. 5).

Εἰς τὰ προηγούμενα τέσσαρα ἐδάφια τοῦ ἀνωτέρω κεφαλαίου τῶν προφητειῶν τοῦ Ἡσαΐου, περιγράφεται προφητικῶς ἡ μέλλουσα ἐπὶ τῆς γῆς ἵδρυσις τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὅτε «ἐκ Σιὼν θέλει ἐξέλθει νόμος καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ», ὅτε πάντα τὰ ἔθνη θέλουσι συρρεύσει εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ «δὲν θέλει σηκώσει μάχαιραν ἔθνος ἐναντίον ἔθνους οὐδὲ θέλουσι μάθει πλέον τὸν πόλεμον».

Καὶ ὡς προπαρασκευὴν διὰ τὸν χρυσοῦν ἐκεῖνον αἰῶνα, ὁ Προφήτης καλεῖ τοὺς ὁμοεθνεῖς του νὰ δώσουν αὐτοὶ πρῶτοι τὸ παράδειγμα τῆς ἀφοσιώσεως καὶ ὑπακοῆς πρὸς τὸν Θεόν: «Οἶκος Ἰακώβ, ἔλθετε καὶ ἂς περιπατήσωμεν ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Κυρίου!»

Ἡ προφητεία ἐκείνη ἀκόμη δὲν ἐξεπληρώθη ἐντελῶς μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἀληθῶς ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν ἀνθρώπινα πλήθη εἰσῆλθον εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου — τοῦ μόνου ἀληθοῦς Θεοῦ — εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Μεσσίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ κόσμος ὅλος σέβεται τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ, Ὁ Χριστιανικὸς πολιτισμὸς ἔχει τὴν ἐπικρατοῦσαν θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἀλλ' ἡ χρυσῆ ἐποχὴ τῆς παγκοσμίου εἰρήνης καὶ ἀδελφότητος, φεῦ! δὲν ἦλθεν ἀκόμη καὶ ἀπέχει μάλιστα πολύ. Καὶ ἡ παραίνεσις τοῦ Προφήτου ἀντηχεῖ ἅπαξ ἔτι, ἀποτεινομένη πρὸς τοὺς Χριστιανούς: «Ὦ οἶκος Ἰακώβ, ἔλθετε καὶ ἂς περιπατήσωμεν ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Κυρίου! Ἂς συντελέσωμεν εἰς τὴν προλείανσιν τῆς ἐλεύσεως τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς ἁγίας ἡμῶν ζωῆς καὶ ἐργασίας!»

Ἂς περιπατήσωμεν ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Κυρίου.

Τί εἶναι τὸ φῶς τοῦτο;

1. Τὸ φῶς τῆς ἀληθείας Του. Ἡ Χριστιανικὴ ἀλήθεια λάμπει ἤδη ὡς μεσημβρία, ἀποκαλυφθεῖσα ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ. Ἡ δὲ Ἁγία Γραφὴ εἶναι διαδεδομένη καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον καὶ διαδίδεται ὁλοὲν εὐρύτερον εἰς πᾶσαν φυλὴν καὶ γλῶσσαν, χάρις εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν. Κανεὶς δὲν δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἀγνοεῖ τὴν ἐν Χριστῷ ἀλήθειαν, τὸ μακάριον Εὐαγγέλιον τοῦ Σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος. «Τὸ σκότος παρέρχεται, καὶ τὸ

φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φέγγει» (Α΄. Ἰωάν. β΄. 8). «Ἐπεσκέφθη ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, διὰ νὰ φωτίσῃ τοὺς καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου, ὥστε νὰ κατευθύνῃ τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης» (Λουκ. α΄. 78, 79).

Ἔχοντες λοιπὸν τὸ φῶς, πρέπει νὰ «περιπατῶμεν ὡς τέκνα φωτὸς» (Ἐφεσ. ε΄ 8), ἀκολουθοῦντες τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀποβλέποντες εἰς Αὐτὸν ὡς ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν τῆς πίστεως ἡμῶν, οἰκοδομοῦντες ἐπ᾽ Αὐτοῦ ὡς τοῦ μόνου θεμελίου, καὶ μὴ γνωρίζοντες ἄλλον εἰμὴ Αὐτὸν καὶ δὴ ἐσταυρωμένον.

2. Τὸ φῶς τοῦ προσώπου Αὐτοῦ.

Τοῦτο εἶναι τὸ προνόμιον τοῦ ἀληθοῦς Χριστιανοῦ, νὰ αἰσθάνηται τὴν διαρκῆ καὶ χαροποιὰν παρουσίαν τοῦ Κυρίου του εἰς πάντα τὰ πράγματα, τὰς περιπετείας καὶ τὰ γεγονότα τῆς καθημερινῆς του ζωῆς (Ψαλμ. πθ΄. 15—18). Ὁ Θεὸς παρουσιάζεται εἰς ἡμᾶς εἰς τὴν Ἁγ. Γραφὴν ὡς πατὴρ εὔσπλαχνος καὶ φιλόστοργος, ὡς φίλος πιστός, εἰς τὸν ὁποῖον δυνάμεθα νὰ φέρωμεν πάσας ἡμῶν τὰς ἀνάγκας, θλίψεις καὶ δοκιμασίας, καὶ ὅστις βοηθεῖ πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους Αὐτὸν ἐν πίστει.

Ἂς περιπατῶμεν λοιπὸν μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς ὁ Ἐνώχ. Ἂς λέγωμεν μετὰ τοῦ Ψαλμῳδοῦ: «Θεέ, σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου· ἀπὸ πρωΐας σὲ ζητῶ.. διὰ νὰ βλέπω τὴν δύναμίν σου καὶ τὴν δόξαν σου» (Ψαλμ. ξγ΄. 1,2). Ἂς εὐφραινώμεθα ἐν Κυρίῳ «ἐν ἀποκρύφῳ τοῦ προσώπου Αὐτοῦ» (Ψαλμ. λα΄. 20).

Ἀλλὰ ματαίως θὰ ἐπιζητήσωμεν τὴν παρουσίαν Αὐτοῦ ἐὰν δὲν περιπατῶμεν

3. Εἰς τὸ φῶς τῶν ἐντολῶν Αὐτοῦ.

Αὗται εἶναι «φῶς εἰς τοὺς πόδας ἡμῶν καὶ λύχνος εἰς τὰς τρίβους ἡμῶν». Ἄνευ αὐτῶν, ἄνευ τῆς Θείας Βίβλου, μάτην ἠθέλομεν προσπαθήσει νὰ εὐαρεστήσωμεν εἰς τὸν Θεόν. Ἐπὶ τῆς Ἁγ. Γραφῆς, λοιπόν, ἂς ρυθμίζωμεν τὸν βίον ἡμῶν, μὴ συμμορφούμενοι μὲ τὸν αἰῶνα τοῦτον τὸν πονηρόν, ἀλλὰ μεταμορφούμενοι διὰ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ νοὸς ἡμῶν, εἰς τὸ νὰ γνωρίσωμεν τί εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον (Ρωμ. ιβ΄. 2).

Ἐὰν δὲ οὕτω περιπατῶμεν ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Κυρίου πάντες οἱ φέροντες τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὁ κόσμος οὗτος τάχιστα θὰ κατακτηθῇ διὰ τὸν Χριστόν, καὶ θὰ ἔλθῃ ἡ ἐπηγγελμένη Αὐτοῦ βασιλεία ἐπὶ τῆς γῆς—βασιλεία εἰρήνης, ἀγάπης, χαρᾶς, εὐημερίας—καὶ πᾶν γένος ἐπιγείων καὶ ἐπουρανίων θὰ κλίνῃ γόνυ ἐνώπιον Αὐτοῦ! Ἀμήν.

(Ἐκ τῶν ἀνεκδότων τοῦ ***Μιχαὴλ Καλοποθάκη***).

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

Η ΒΙΒΛΟΣ

«Ἔγραψα πρὸς αὐτὸν τὰ μεγαλεῖα τοῦ νόμου μου, πλὴν ἐλογίσθησαν ὡς ἀλλότριον πρᾶγμα». ('Ωσηὲ η', 12).

Αὐτὸ εἶναι τὸ παράπονον τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τοῦ Ἐφραΐμ. Δὲν εἶναι ἀπόδειξις τῆς ταὐτότητός Του, τὸ ὅτι ἵσταται καὶ ἐπιτιμᾷ τὰ ἀποπλανηθέντα πλάσματά Του; Δὲν εἶναι μέγα ἐπιχείρημα τῶν ἀγαθῶν Του διαθέσεων, ὅτι κύπτει τὴν κεφαλήν Του καὶ παρακολουθεῖ τὰς γηΐνας ὑποθέσεις;

Ἠδύνατο νὰ κάμῃ ὡς οἱ εἰδωλολάτραι ὑπέθετον ὅτι ἔκαμνεν ὁ Ζεύς, καθήμενος ἐν ἀενάῳ ἡσυχίᾳ, κάποτε ξέων τὴν φοβερὰν κεφαλήν του διὰ νὰ κάμῃ τὴν οἰκουμένην νὰ κινηθῇ, ὡς αὐτὸς ἤθελε, ἀλλὰ θέτων τὰ ἀνθρώπινα πολὺ κάτω τῶν σκέψεων καὶ φροντίδων του.

Καὶ ἐγὼ ὡς ἓν ἐκ τῶν πλασμάτων του νὰ ἀτενίζω σιωπηλῶς πρὸς τὰ ἄνω καὶ νὰ λέγω: «Οὐδεμία ἐλπίς, οὐδεμία μέριμνα καὶ δι' ἐμέ, ὁ μέγας Πλάστης μὲ ἐλησμόνησεν, εἶμαι μία καταφρονημένη σταγὼν ἐν τῷ ὠκεανῷ τῆς πλάσεως, ἓν ξηρὸν φύλλον εἰς τὸ δάσος τῶν ὑπάρξεων, ἓν ἄτομον ἐπὶ πλέον εἰς τὸ ἀχανὲς τοῦτο τῶν πλασμάτων· ὁ Θεὸς—Ζεὺς δὲν μὲ γνωρίζει, εἶμαι μόνος, μόνος, μόνος».

Ἀλλὰ δὲν εἶναι οὕτως, ἀγαπητοί. Ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν εἶναι ἄλλου συστήματος. Σημειοῖ κάθε ἕνα ἐξ ἡμῶν. Οὐδ' ἓν στρουθίον ἢ ἔντομον διαφεύγει τὴν προσοχήν Του. Δὲν ὑπάρχει πρόσωπον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ μὴ εἶναι προσηλωμένος ὁ παντεπόπτης ὀφθαλμὸς τοῦ Θεοῦ.

Καὶ αἱ μυστικώτεραι πράξεις μας εἶναι γνωσταὶ εἰς Αὐτόν· ὅ,τι καὶ ἂν κάμωμεν, ἢ ὑποφέρωμεν, ἢ διερχώμεθα ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ Θεοῦ μᾶς παρακολουθεῖ, καὶ εἴμεθα ὑπὸ τὸ μειδίαμά Του, ἐὰν μένωμεν πιστοὶ εἰς τὰς ἐντολάς Του, ἢ ὑπὸ τὸ συνοφρύωμά Του, ἐὰν πλανηθῶμεν. Πόσον ἀπείρως εὔσπλαχνος εἶναι ὁ Θεός, πόσον ἐλεήμων, κύπτων ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἐλεῶν αὐτόν· πλὴν τὰ μεγαλεῖα τοῦ νόμου του «ἐλογίσθησαν ὡς ἀλλότριον πρᾶγμα».

Ἀλλὰ καὶ ὅταν παρατηρῇ τὴν ἀνομίαν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶναι σκληρὸς πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ κατέρχεται μέχρις αὐτοῦ καὶ παρακαλεῖ, ἱκετεύει τὰ πλάσματά Του. «Ὦ Ἐφραΐμ ἔγραψα δι' ἐσὲ τὰ μεγαλεῖα τοῦ νόμου μου, ἀλλ' ὅμως σὺ τὰ ἐλόγισας ὡς ἀλλότριον, ὡς ξένον πρᾶγμα δι' ἐσέ».

Ἰδοὺ ἔρχομαι σήμερον, ἀγαπητοί, μὲ τὴν προσφώνησιν τοῦ Θεοῦ καὶ σᾶς καθικετεύω ὡς πρέσβυς τοῦ Θεοῦ νὰ ἀκούσητε τὰ παράπονά Του ἀκόμη μίαν φοράν... Ὁ Θεὸς ἔγραψε τὰ μεγαλεῖα τοῦ νόμου Του, ἀλλὰ σεῖς εἶσθε ξένοι ὡς πρὸς αὐτά.

Καὶ ποῦ εἶναι γραμμένος ὁ νόμος Του; Εἰς τὴν Βίβλον, εἰς τὴν εὐλογημένην Γραφήν, περὶ ἧς θὰ ὁμιλήσωμεν ταύτην τὴν στιγμήν. Ναί, ἐδῶ κεῖται τὸ ἐδάφιόν μας. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ θέμα τῆς ἀναλύσεώς μας, ἓν θέμα τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει

βάθος ἐξαντλήσιμον ὅπως δυνατὸν νὰ νομίζωμεν—ἓν θέμα χιλιάδων διαλέξεων διὰ μιᾶς. Ἓν μέγα ἀχανὲς, ἓν ἀτελεύτητον θέμα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ κατέχῃ τὴν κορωνίδα διὰ μέσου τῆς αἰωνιότητος, καὶ θὰ ἵσταται πάντοτε ἀνεξάντλητον.

Ὡς πρὸς τὴν Βίβλον μας ἔχω τρία τινὰ νὰ εἴπω. Ὅλα δὲ ταῦτα εὑρίσκονται ἐν τῷ ἐδαφίῳ μας. 1ον ὁ συγγραφεύς· «ἔγραψα πρὸς αὐτὸν». Ποῖος ἔγραψε; 2ον Τὸ θέμα: «τὰ μεγαλεῖα τοῦ νόμου μου». 3ον Ποῖος ἦτο ὁ τρόπος τῆς διαχειρίσεως; «Πλὴν ἐλογίσθησαν ὡς ἀλλότριον πρᾶγμα».

1ον. Ὡς πρὸς τὴν Βίβλον· Τίς εἶναι ὁ συγγραφεύς; Τὸ ἐδάφιον λέγει· «εἶναι ὁ Θεὸς»· Ἔγραψα πρὸς αὐτὸν τὰ μεγαλεῖα τοῦ νόμου μου. Ἰδοὺ ἡ Βίβλος μου! Τίς τὴν ἔγραψε;

Τὴν ἀνοίγω καὶ εὑρίσκω ὅτι σύγκειται ἀπὸ σειρὰν δοκιμῶν. Αἱ πρῶται δοκιμαὶ ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ καλουμένου Μωϋσέως. Στρέφω καὶ εὑρίσκω καὶ ἄλλα, κἄποτε βλέπω ὅτι ὁ Δαυῒδ εἶναι ὁ καλλιγράφος καὶ κάποτε ὁ Σολομών.

Ἰδοὺ ἀναγινώσκω τοὺς διαφόρους προφήτας, Μιχαίαν, Ἀμώς, Ὠσηὲ καὶ στρέφων τὴν Βίβλον φθάνω εἰς τὰς σελίδας τῆς Νέας Διαθήκης, βλέπω τὸν Ματθαῖον, Μάρκον, Ἰωάννην, Παῦλον, Πέτρον, Ἰάκωβον καὶ ἄλλους.

Ἀλλ᾽ ὅταν κλείσω τὸ βιβλίον ἐρωτῶ: Τίς εἶναι ὁ Συγγραφεύς του; Αὐτοὶ εἶναι ἆρά γε οἱ συνθέται αὐτοῦ τοῦ ὀγκώδους τόμου;

Ἡ ἱερά μας πίστις λέγει, ὄχι! Αὐτὸς ὁ τόμος ἐγράφη ὑπὸ τοῦ ζῶντος Θεοῦ, κάθε γράμμα ἐγράφη διὰ τῶν δακτύλων τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ. Κάθε λέξις ἔπεσεν ἀπὸ τὰ αἰώνια χείλη τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ὑπάρχοντος Θεοῦ. Κάθε πρότασις ὑπηγορεύθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἂν καὶ ὁ Μωϋσῆς ἠσχολήθη νὰ γράψῃ τὰς ἱστορίας του μὲ τὴν πυρίνην του πένναν, ἐν τούτοις ὁ Θεὸς ὡδήγησε τὴν πένναν του. Ναί, ὁ Δαυῒδ ἤγγιζε τὴν ἅρπαν του καὶ ἄφινε νὰ ἀκούωνται μελῳδικοὶ ψαλμοί, νὰ πίπτουν ἀπὸ τὰ δάκτυλά του, ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς ἐκίνει τὰς χεῖράς του ἐπὶ τῶν ζωσῶν χορδῶν τῆς χρυσῆς ἅρπας του. Ὁ Σολομὼν ἔψαλλεν ᾄσματα ἀγάπης καὶ ἔδωσε λέξεις πανοσίου σοφίας, ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς ἐκίνησε τὰ χείλη του καὶ τὸν ἔκαμεν εὔγλωττον.

Ἐὰν ἀκολουθήσω τὸν βροντοφωνοῦντα Ναοὺμ, ὅτε οἱ ἵπποι του διήρχοντο τὰ ὕδατα, ἢ καὶ τὸν Ἀββακούμ, ἐὰν ἀναγνώσω τὸν Μαλαχίαν, ὅτε ἡ γῆ ἐκαίετο ὡς κάμινος, ἐὰν στρέψω τὰς ἁπαλὰς σελίδας τοῦ Ἰωάννου, ὅστις ὁμιλεῖ περὶ ἀγάπης, ἢ τὰ τραχέα κεφάλαια τοῦ Πέτρου, ὁμιλοῦντος περὶ τοῦ Θείου πυρὸς ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν στρέψω εἰς τὸν Ἰούδαν, ὅστις ἐκτοξεύει ἀνάθεμα εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ, παντοῦ εὑρίσκω τὸν Θεὸν ὁμιλοῦντα. Εἶναι ταῦτα πάντα Θεοῦ φωνὴ καὶ οὐχὶ ἀνθρώπων, εἶναι λόγοι Θεοῦ, λόγοι τοῦ ἀοράτου, αἰωνίου, παντοδυνάμου Ἰεχωβᾶ τῆς γῆς.

Αὐτὴ ἡ Βίβλος εἶναι τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν τὴν βλέπω μοὶ φαίνεται ὅτι ἀκούω μίαν φωνὴν λέγουσαν: «Εἶμαι Θεῖον βιβλίον, ἄνθρωπε, ἀναγίνωσκέ με! Εἶμαι γραφὴ Θεοῦ, ἄνοιξε τὰ φύλλα μου, διότι ἐγράφην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀνάγνωσέ με, διότι Αὐτὸς εἶναι ὁ συγγραφεύς μου, καὶ θέλεις τὸν ἴδει ὁρατὸν, ἔνδοξον παντοῦ, καὶ τὸ λέγει ὁ Ἴδιος. «Ἔγραψα πρὸς αὐτὸν τὰ μεγαλεῖα τοῦ νόμου μου», καὶ τὸ «πρὸς αὐτὸν» αὐτὸ ποῖον ἄλλον ἐννοεῖ, εἰμὴ σὲ τὸν ἴδιον;

Θὰ ἐρωτήσητε, πῶς γνωρίζομεν ὅτι ὁ Θεὸς ἔγραψε τὸ βιβλίον αὐτό; Δύναμαι νὰ σᾶς βεβαιώσω ὅτι τὸ μεγαλεῖον τοῦ τύπου εἶναι ἀνώτερον θνητῆς συγγραφῆς, ὅλοι δὲ οἱ ποιηταί, φημισθέντες παντοῦ ἀπὸ τοὺς ἐννοοῦντας τὴν γλῶσσάν των, δίδουν τόσον πτωχὸν καὶ κοινὸν τύπον, ὅστις ὅμως δὲν εὑρίσκεται εἰς τὰς Γραφάς.

Δύναμαι νὰ ἐπιμείνω εἰς αὐτό, ὅτι τὰ θέματα τὰ ὁποῖα ἀναπτύσσει εἶναι πέρα κάθε ἀνθρωπίνης διανοίας. Ἄνθρωπος ποτὲ δὲν διενοήθη αὐτὸ τὸ μέγα δόγμα τῆς Τριάδος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεου. Ποτὲ ἄνθρωπος δὲν μᾶς εἶπε περὶ τῆς παγκοσμίου δημιουργίας,—ἄνθρωπος ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ὁ συγγραφεὺς τῆς μεγάλης ἰδέας τῆς Προνοίας, ὅτι δηλ. ὅλα τὰ πράγματα ἐταξινομήθησαν συμφώνως μὲ τὴν ὑπερτάτην θέλησιν τοῦ Οὐρανίου Ὄντος καὶ ἐργάζονται ὁμοῦ διὰ τὸ καλόν.

Δύναμαι νὰ ἀναφέρω πλεῖστα ὅσα σημεῖα, τὰ ὁποῖα καταδεικνύουν ὅτι ἡ Βίβλος εἶναι τοῦ Θεοῦ. Ἡ Γραφὴ εἶναι θεόπνευστον βιβλίον, εἶπε διάσημος μελετητὴς καὶ ἐρευνητὴς τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἀλλὰ δὲν εἶμαι ἐδῶ σήμερον δι' ἀποδείξεις. Σεῖς εἴσθε Χριστιανοί, δοκιμάσαντες πάντες, εἶμαι βεβαία, τὴν δύναμιν τοῦ ὑπερτάτου Ὄντος, καὶ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη διὰ Χριστιανοὺς κήρυκας, νὰ ἀσχολῶνται εἰς συζητήσεις καὶ ἐπιχειρήματα ἀπ' ἄμβωνος μὲ ἀπίστους. Θὰ ἦτο ἡ μεγαλειτέρα παραφροσύνη τοῦ κόσμου. Ἄπιστα πτωχὰ πλάσματα, εἶναι μωρὸν νὰ ἐξάγωμεν πυρσοὺς ἐκ τῆς γεέννης, ἔστω καὶ ἂν εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ κατασβέσωμεν αὐτούς.

Ποῖα εἶναι τὰ ἐπιχειρήματά σας, πρὶν ἡμεῖς σᾶς εἴπωμεν αὐτά; καὶ τότε περισυλλέξατε τὰς ἀμβλείας ράβδους διὰ νὰ τοξεύσητε πάλιν ὑπὸ τὴν ἀψῖδα τῆς ἀληθείας.

Ἂς ἀφήσωμεν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου νὰ μάθουν τὴν ἑαυτῶν πλάνην. Ἂς μὴ εἴμεθα ἡμεῖς οἱ διαδίδοντες τὰς ἀνοησίας των.

Βεβαίως ὑπάρχουν πολλοί, κήρυκες καὶ μή, οἵτινες δὲν εἶναι πεπληρωμένοι, καὶ χρειάζονται αὐτάς. Οὗτοι εἶναι αὐτοδίδακτοι τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς τοὺς πληροῖ μὲ ἐνδιαφέρον, γνῶσιν, καὶ δύναμιν πνεύματος.

Καὶ ἐν πρώτοις, φίλοι, λάβετε ἀνὰ χεῖρας τὸ βιβλίον αὐτὸ καὶ μελετήσαντες, θαυμάσατε τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Δὲν εἶναι κοινὸν βιβλίον. Δὲν εἶναι λόγοι τῶν Ἑλλήνων σοφῶν. Δὲν εἶναι φράσεις φιλοσοφικαὶ παρελθόντων αἰώνων. Ἐὰν αὐταὶ αἱ λέξεις ἐγράφοντο παρ' ἀνθρώπων, ἠδυνάμεθα νὰ τὰς ἀπορρίψωμεν.

Ἀλλ' ὄχι! ἀφήσατέ με νὰ διανοῶμαι τὴν ἱερὰν σκέψιν, ὅτι αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶναι χειρόγραφον τοῦ Θεοῦ, ὅτι αὐταὶ αἱ λέξεις εἶναι τοῦ Θεοῦ. Ἀφήσατέ με νὰ ἀποβλέπω εἰς τὰ γράμματά του, εἶναι ἡ δόξα τῶν ὀφθαλμῶν μου. Ἀφήσατέ με νὰ ἀναγνώσω τὰ κεφάλαιά του, εἶναι μεγίστης σημασίας καὶ ἀγνώστων μυστηρίων. Ἀφήσατέ με νὰ ἐντρυφήσω εἰς τὰς προφητείας, εἶναι βαρυσήμαντοι, θαυμάσιαι.

Ὢ! βιβλίον τῶν βιβλίων! Καὶ δὲν ἐγράφης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μου; Κλίνω τὸ γόνυ ἐνώπιόν σου. Σὺ εἶσαι βιβλίον τῆς μεγίστης αὐθεντίας. Σὺ εἶσαι μία προκήρυξις τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν οὐρανῶν. Ἀπομακρύνθητε ἀπ' ἐμοῦ συζητήσεις καὶ ἀναιρέσεις, καὶ σὺ λογικόν μου, ἔργον σου εἶναι νὰ ἐξηγῇς καὶ ἀνακαλύπτῃς τὰς ἐννοίας τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

Δὲν ἐξεύρω πῶς περισσότερον νὰ σᾶς ἀναπτύξω αὐτὴν τὴν σκέψιν. Ἐὰν ἠδύ-

νασθε νὰ ἀναμιμνήσκησθε πάντοτε ὅτι αὐτὴ ἡ Βίβλος πραγματικῶς καὶ ἀληθῶς ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ! Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσήρχεσθε εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ ἐβλέπατε αὐτὸν τὸν Θεὸν κρατοῦντα τὸν κάλαμον καὶ γράφοντα αὐτὰς τὰς λέξεις: «Ἐφραΐμ, ἔγραψα διὰ σὲ τὰ μεγαλεῖα τοῦ νόμου μου, ἀλλ' ὅμως σὺ τὰ ἐλόγισας ὡς ἀλλότριον, ὡς ξένον πρᾶγμα», τότε ἀσφαλῶς θὰ τὸ ὑπελήπτεσθε, θὰ τὸ ἐσέβεσθε.

Ἀλλ' ὅμως εἶναι θεία Γραφὴ τόσον, ὅσον καὶ ἂν δὲν τὴν βλέπετε σεῖς! Αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶναι βιβλίον ἐξουσίας, αὐθεντίας, διότι ὁ Θεὸς ἔβαλε τὴν σφραγῖδά Του ἐπ' αὐτοῦ.

Φοβήθητε οἱ καταφρονηταί του! Ἀφοῦ ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, σημειώσατε τὸ ἀληθὲς του. Ἐὰν ἐγράφετο παρ' ἄλλου τινὸς θὰ ὑπῆρχον ἀπειράριθμοι κριτικοί, οἱ ὁποῖοι ὡς μύρμηκες θὰ ἀπέθετον τὰ βλαβερὰ ᾠά των. Ἐὰν ἐγράφετο παρ' ἐμοῦ ἢ παρ' ἄλλης τινὸς ἀνθρωπίνης χειρὸς θὰ κατεκομματιάζετο καὶ πιθανῶς λίαν ὀρθῶς.

Ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἔλθετε καὶ ἐξετάσατε, ὦ κριτικοί, καὶ εὕρετε ἓν ἐλάττωμα· Ἐξετάσατέ το ἀπὸ τὴν Γένεσιν μέχρι τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ εὕρετε μίαν πλάνην.

Αὐτὸ εἶναι φλὲψ καθαροῦ χρυσοῦ μὴ μεμιγμένου μὲ χαλκὸν ἢ καμμίαν ἄλλην γηΐνην οὐσίαν. ***Εἶναι ἄστρον*** χωρὶς ***κηλῖδας***, ἥλιος χωρὶς νέφη, φῶς ἄνευ σκότους, σελήνη ἄνευ ὠχρότητος, δόξα ἄνευ ἐλαττώσεως. Βίβλος αἰώνων! δὲν δύναται νὰ λεχθῇ δι' ἄλλο βιβλίον, ὅτι εἶναι τέλειον καὶ καθαρόν, ὅπως διὰ Σέ. Σὺ καταβάλλεις τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου καὶ τὴν δῆθεν λογικήν του. Σὺ εἶσαι τὸ βιβλίον τῆς ἀληθείας, διότι ἐγράφης παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Σεῖς οἱ ἀπορρίπτοντες μέρη τῆς Γραφῆς, ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι αἱ σκέψεις σας καὶ αἱ ἐπιθυμίαι σας, εἶναι ἐσφαλμέναι, ὁ Θεὸς δὲν θὰ στηθῇ μὲ τὰς σκέψεις σας καὶ ἐπιθυμίας σας, ἀλλὰ σεῖς θὰ κύψητε πρὸ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀπαρέσκειά σας διὰ τὴν Γραφήν, αὐτὴ ἀκριβῶς μαρτυρεῖ τρανότατα ὅτι ἐγράφη παρὰ τοῦ Θεοῦ, διότι, ἂν σᾶς ἤρεσκε, δὲν θὰ ἐγίνετο τόσος λόγος καὶ δὲν θὰ ἐξετοξεύοντο ὑπ' αὐτῆς τόσα οὐαί!. Ὁ Θεὸς ἔγραψεν ὅ,τι σεῖς δὲν ἠγαπήσατε. Ἔγραψε τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν σεῖς δὲν ἐδέχθητε. Καὶ πάντα ταῦτα εὑρίσκονται εἰς τὴν Βίβλον, εἰς τὴν Γραφήν, τὴν ὁποίαν σεῖς πολεμεῖτε καὶ διώκετε, ἀλλὰ ματαίως, διότι ἀπὸ κάθε πόλεμον τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀναπηδᾷ καὶ μία ἀλήθεια, ἰσχυρὰ ὡς ὁ σίδηρος, στερεὰ ὡς ὁ βράχος.

Εὐαγγελία Π. Οἰκονόμου.

ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ

ὑπὸ ΡΙΧΑΡΔΟΥ ΤΡΕΝΤΣ (**Richard Trench**)

(Κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

(συνέχεια)

ΙΕ.΄

Ἡ θεραπεία τοῦ ἀσθενοῦς ἐν Βηθεσδά.

(Ἰωάν. ε.΄ 1—16.)

«Μετὰ τοῦτα ἦτο ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα».

Εἷς ἐκ τῶν δεινοτέρων θεολόγων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Μαλδονᾶτος, ἄρχεται τῆς ἑρμηνείας τοῦ χωρίου τούτου μὲ τὰς λέξεις: «Ἀπὸ πολὺν κόπον καὶ πολλὰς συζητήσεις θὰ μᾶς ἀπήλλαττεν ὁ Ἰωάννης, ἐὰν διὰ μιᾶς μόνης λέξεως ἐδήλου ***ποία*** ἦτο ἡ ἑορτὴ ἐκείνη τῶν Ἰουδαίων».

Καὶ τῷ ὄντι ἀτελεύτητοι συζητήσεις διημείφθησαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, κυρίως διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ἑορτῆς ἐκείνης σχετίζεται στενῶς μὲ τὴν ὅλην χρονολογίαν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, ἑπομένως καὶ τοῦ ἐπιγείου βίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθότι εἰς οὐδένα ἐκ τῶν ἄλλων Εὐαγγελιστῶν εὑρίσκομεν τόσα στοιχεῖα πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς διαρκείας τῆς δημοσίας διακονίας τοῦ Κυρίου, καὶ τοῦ μεταξὺ τῆς βαπτίσεως καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ χρόνου.

Ἐὰν διὰ τῶν λέξεων «***ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων***» ἐννοῆται τὸ Πάσχα, τότε ὁ Ἰωάννης διακρίνει καὶ συγκεκριμμένως ἀναφέρει τέσσαρας ἑορτὰς τοῦ Πάσχα, τῶν ὁποίων συμμετέσχεν ὁ Κύριος μετὰ τὴν βάπτισίν Του, ἤτοι τρεῖς ἐκτὸς τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀναφερομένης, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, ἡ διάρκεια τῆς δημοσίας διακονίας τοῦ Κυρίου γίνεται τριῶν καὶ ἡμίσεως ἐτῶν, ἀντιτυπικῶς δὲ τὰ ἔτη ταῦτα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὴν ἐν Δανιὴλ θ.΄ 27 προφητείαν.

Ἐὰν ὅμως δὲν ἦτο τὸ Πάσχα ἀλλ' ἡ Πεντηκοστή, ἢ κατὰ νεωτέραν θεωρίαν, ἡ ἑορτὴ τῶν Πουρὶμ, τότε δὲν δύνανται νὰ ὑπολογισθῶσι πλέον τῶν δύο μέχρι τριῶν τὸ πολὺ ἐτῶν ἀπὸ τῆς βαπτίσεως μέχρι τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου.

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων Πατέρων, ὁ Εἰρηναῖος, ἀπαντῶν εἰς τοὺς Γνωστικούς, οἵτινες στηριζόμενοι εἰς τὸ τοῦ Ἡσαΐου «τὸν εὐπρόσδεκτον τοῦ Κυρίου ἐνιαυτὸν» διετείνοντο ὅτι ἡ δημοσία διακονία τοῦ Κυρίου ἦτο διαρκείας ἑνὸς μόνον ἔτους, ἀποκρούει τοῦτο, δεικνύων ὅτι τρεῖς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα ἑώρτασεν ὁ Κύριος μετὰ τὴν βάπτισίν Του, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὴν ὡς ἄνω ἀναφερομένην (Κατὰ Αἱρέσ. 6.΄ 22). Ὁ Χρυσόστομος, ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Θεοφύλακτος ἐκλαμβάνουσι τὴν ἄνωθι ἑορτὴν ὡς τὴν Πεντηκοστήν. Βραδύτερον ὁ Θεοδώρητος συνετάχθη πρὸς τὴν μερίδα τῶν παραδεχομένων τὴν ἑορτὴν ὡς τὸ Πάσχα. Τῆς γνώμης ταύτης ὑπῆρξαν ὁ τε

Λούθηρος καὶ ὁ Καλβῖνος. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅμως χρόνους, ἡ συζήτησις αὕτη παρηγκωνίσθη, προβληθείσης τῆς γνώμης ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἑορτὴ ἦτο ἡ ἑορτὴ Πουρίμ, ἥτις προηγήθη εὐθὺς τοῦ δευτέρου Πάσχα τῆς δημοσίας διακονίας τοῦ Κυρίου (Ἰωάν. ς.΄ 4). Τὴν γνώμην ταύτην ὑπεστήριξαν πολλοὶ τῶν ἐγκριτωτέρων Γερμανῶν θεολόγων. Ἐγὼ προτιμῶ τὴν γνώμην τοῦ Εἰρηναίου, ὅτι ἡ ἐνταῦθα ἀναφερομένη ***ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων***, ἦτο ἑορτὴ τοῦ Πάσχα. καὶ στηρίζω τὴν πεποίθησίν μου ταύτην εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἰωάννης σαφῶς συνδυάζει τὴν μετάβασιν τοῦ Κυρίου εἰς Ἱεροσόλυμα μὲ τὴν τήρησιν τῆς ἑορτῆς—πρὸς τοῦτο ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἡ δὲ ἑορτὴ Πουρίμ δὲν ἦτο θρησκευτικὴ ἑορτὴ οὔτε ἑωρτάζετο ἐν τῷ Ναῷ, ὥστε νὰ τελῆται ὑποχρεωτικῶς εἰς μόνην τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἦτο λαϊκὴ ἑορτή, ἀναμνηστικὴ τῆς σωτηρίας τῶν ἐν Περσίᾳ Ἰουδαίων ἐπὶ Ἀσσουήρου, διὰ τοῦ Μαρδοχαίου καὶ τῆς Ἐσθήρ, καὶ ἐτελεῖτο κατ' οἶκον μὲ λαϊκὸν ὅλως χαρακτῆρα—ἐνῶ τὸ Πάσχα ἀνεμίμνησε τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐκ χειρὸς τοῦ Φαραώ, καὶ προεικόνιζε τὴν σωτηρίαν διὰ τῆς ἐξιλαστικῆς θυσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ κόσμου. Ταῦτα πείθουν ὅτι τὰ βήματα τοῦ Ἰησοῦ δὲν κατηυθύνθησαν τότε πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα χάριν τῆς ἀσημάντου ἑορτῆς Πουρίμ. ἀλλ' ὅπως δι' ὑστάτην φορὰν τελέσῃ τὴν μεγίστην τῶν ἑορτῶν—τοῦ Πάσχα.

Τὸ προκείμενον θαῦμα τῆς ἰάσεως τοῦ ἀσθενοῦς ἔλαβε χώραν παρὰ τὴν δεξαμενὴν Βηθεσδὰ (οἶκον ἐλέους).

«***Εἶναι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, πλησίον τῆς Προβατικῆς πύλης, κολυμβήθρα, ἡ ἐπονομαζομένη Ἑβραϊστὶ Βηθεσδὰ ἔχουσα πέντε στοάς. Ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων—τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, οἵτινες περιέμενον τὴν κίνησιν τοῦ ὕδατος***».

Τὸ ἑπόμενον ἐδάφιον (1) λείπει ἐκ τῶν πλείστων ἀρχαιοτάτων χειρογράφων ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν ἀντιγράφων. Εἰς δὲ τὰ χειρόγραφα ὅπου ὑπάρχει, σημειοῦται δι' ἀστερίσκου ὡς «ἀπορριπτέον» ἢ δι' ὀβελοῦ ὡς «ἀμφίβολον». Ἀλλ' ὅπως δήποτε παρεισέφρυσεν εἰς τὸ κείμενον πρωΐμως, πρῶτον δὲ ἀπαντᾷ παρὰ Τερτυλλιανῷ, ὅστις διέβλεπεν ἐν τῷ ἀγγέλῳ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐταράσσοντο περιοδικῶς τὰ ὕδατα, τύπον τοῦ ἀγγέλου τοῦ Βαπτίσματος. Ὁμοίως καὶ ὁ Ἀμβρόσιος διακρίνει ἐν αὐτῷ τὴν πρόρρησιν τῆς καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὁ Χρυσόστομος συχνὴν κάμνει χρῆσιν τοῦ ἐδαφίου τούτου, ὅπως δείξῃ ὅτι οὐχὶ τὸ ὕδωρ, ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐξαλείφει τὴν ἁμαρτίαν.

Τὸ παρεισφρύσαν τοῦτο 4ον ἐδάφιον εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔργον τῶν Ἀλεξανδρινῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλονται καὶ πολλαὶ παρόμοιαι προσθῆκαι.

Μία παράδοξος θεωρία, ἡ τοῦ Χάμμονδ, ζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ φαινόμενον τῆς ἀναταράξεως τοῦ ὕδατος ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου ὡς ἑξῆς: Ὑποθέτει ὅτι ἡ ἰαματικὴ δύναμις τοῦ ὕδατος τῆς Βηθεσδᾶ προήρχετο ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ πλύσεως τῶν ἐντοσθίων τῶν σφαγίων δι' ὀχετοῦ κατερχομένου μέχρι τῆς κολυμβήθρας. Τὴν δὲ ὑπὸ ἀγγέλου

---

(1) «Διότι ἄγγελος κατέβαινε κατὰ καιρὸν εἰς τὴν κολυμβήθραν καὶ ἐτάραττε τὸ ὕδωρ ὅστις λοιπὸν εἰσήρχετο πρῶτος, μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ἐγίνετο ὑγιὴς ἀπὸ ὁποίας δήποτε νόσου καὶ ἂν ἔπασχεν».

ἀνατάραξιν τοῦ ὕδατος ἐξηγεῖ ὑποθέτων ὅτι ὁ **ἄγγελος** οὗτος ἦτο ὑπάλληλος τοῦ ναοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν θυσιῶν. Οὗτος κατήρχετο ὁσάκις ἐθεωρεῖτο ὅτι τὸ ὕδωρ εἶχε προσλάβει ὅσας ἔπρεπε ξένας οὐσίας, καὶ ἀνετάραττεν αὐτὸ ὅπως ἀποχετευθῇ. Τὸ δὲ ὅτι εἷς μόνος ἑκάστοτε ὑφίστατο τὴν θεραπείαν τῶν ὑδάτων ἀποδίδει εἰς τὸ στενὸν τοῦ πυθμένος τῆς δεξαμενῆς, ὅπου συνεγκεντρώνοντο τὰ ὕδατα ταῦτα. Τὴν θεωρίαν τοῦ Hammond ἀπέκρουσαν πάντες οἱ σύγχρονοί του, οἱ δὲ μεταγενέστεροι ὡς φαιδρὸν ἐπινόημα ἁπλῶς ἀναφέρουσι.

Ἦτο δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπος, τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη πάσχων ἀσθένειαν. Τινὲς ἐξέλαβον τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὴν διάρκειαν τῆς παρὰ τὴν Βηθεσδᾶ διαμονῆς του. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι προφανῶς λάθος, ὀφειλόμενον εἰς ἐσφαλμένην στίξιν.

Τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ ἐξεύρων ὅτι πολὺν ἤδη καιρὸν πάσχει, λέγει πρὸς αὐτόν: Θέλεις νὰ γίνῃς ὑγιής; Ἡ ἐρώτησις αὕτη ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται περιττή, ἀφοῦ αὐτὴ ἡ παρουσία τοῦ πάσχοντος εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἐμαρτύρει ἱκανῶς ὅτι ἐπόθει νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν ὑγείαν του. Ἀλλ' ὁ Κύριος, ὡς καρδιογνώστης, τίς εἶδεν ἂν δὲν διέγνωσεν ἐν τῇ ψυχῇ ἐκείνῃ, τὴν παρ' ὀλίγον νέκρωσιν τῆς ἐλπίδος καὶ τὴν σχεδὸν πλήρη ἀπογοήτευσιν, ἐκ τῆς μακρᾶς ἐκείνης καὶ ἀτελεσφορήτου ἀναμονῆς; Πιθανὸν καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀκριβῶς, ἐξέλεξεν αὐτόν, ἐξ ὅλου τοῦ πλήθους, ὅπως διαπιστώσῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ταὐτοχρόνως δὲ μὲ τὴν θεραπείαν τῆς σωματικῆς ἀσθενείας ἀποδώσῃ ζωὴν εἰς τὴν νενεκρωμένην ψυχήν, ἐμφυτεύων ἐν αὐτῇ τὸν βλαστὸν τῆς πίστεως.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀσθενοῦντος δὲν εἶναι ἀπ' εὐθείας ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ περιέχει καὶ τὴν ἐξήγησιν, διατί ἐκάθητο ἐκεῖ ἀπὸ τοσοῦτον, ἀθεράπευτος ἀκόμη. Ἦτο ὡς νὰ ἔλεγεν «πῶς δὲν θέλω νὰ γίνω ὑγιής; **ἀλλ' ἄνθρωπον δὲν ἔχω, ἵνα, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ μὲ βάλῃ εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἐνῷ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει».** Εἴτε διότι τὰ ὕδατα ἀναταραχθέντα ἐξηφανίζοντο ἀμέσως εἴτε διότι ὁ πυθμὴν τῆς δεξαμενῆς ἦτο τόσον στενὸς ὥστε μόνος εἷς ἠδύνατο νὰ λουσθῇ ἐφ' ἅπαξ ἐν αὐτῇ ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, κυρίως δὲ δι' ἔλλειψιν φίλου βραχίονος, ὅστις νὰ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ποθουμένην θέσιν, ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔμενεν ἐκεῖ, μὲ τὴν ἐνδόμυχον πεποίθησιν ὅτι ἦτο καταδεδικασμένος νὰ ἀποτυγχάνῃ ἐνῷ ἄλλοι τοῦ ἀφήρπαζον τὴν ποθουμένην εὐλογίαν τῆς θεραπείας.

Ἀλλ' ἰδοὺ ἔληξαν τὰ μακρά, τὰ ἐξαντλητικὰ ἔτη τῆς διαψευδομένης ἐλπίδος.

Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς: Ἐγέρθητι, σήκωσον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει. Ἐπίστευσε δὲ ὁ ἄνθρωπος ὅτι μὲ τὴν προσταγὴν ἐκείνην ἦλθε πρὸς αὐτὸν καὶ δύναμις. Καὶ δοκιμάσας ἐπείσθη περὶ τούτου «**εὐθὺς ἔγεινεν ὑγιής, καὶ ἐσήκωσε τὸν κράββατόν του καὶ περιεπάτει· ἦτο δὲ Σάββατον ἐκείνην τὴν ἡμέραν».**

Ἔλεγον λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν τεθεραπευμένον. Ἐνταῦθα **Ἰουδαίους** ἀποκαλεῖ ὁ Ἰωάννης οὐχὶ τὸ πλῆθος, ἀλλὰ τινὰς ἐκ τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν τοῦ ἔθνους· ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι ὅτι καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ μέρη διαρκῶς χαρακτηρίζει τὴν τάξιν ἐκείνην διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου (πρβ. α.' 19, ζ.' 1, θ.'

22, ιη.' 12, 14,). Τί δὲ ἔλεγον; «Δὲν σοι εἶναι συγκεχωρημένον ***νὰ σηκώσῃς τὸν κράββατον.»*** Διατί; Διότι ἦτο ἡμέρα Σαββάτου κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς νὰ φέρῃ τις φορτίον, λέγοντες δὲ τοῦτο ἐστηρίζοντο εἰς ρητὴν ἐντολὴν τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου.

Ὁ ζῆλος ὅμως αὐτῶν δὲν ἦτο ζῆλος ὑπὲρ τοῦ Νόμου, ἀλλὰ φθόνος καὶ μῖσος κατὰ τοῦ ἐκτελοῦντος θαύματα, ὅμοια τῶν ὁποίων οὐδ' αὐτοὶ οἱ Προφῆται τῆς Παλαιᾶς Οἰκονομίας δὲν ἐξετέλεσαν. Ἀντὶ νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἄρσις, τοῦ Κραββάτου ἀπετέλει μέρος τῆς θεραπείας, (τὸ δὲ θεραπεύειν ἐν σαββάτῳ ἐπετρέπετο, διότι πῶς ἄλλως θὰ ἀπεδεικνύετο ὅτι πράγματι ἔγινεν ὑγιής;) ἠθέλησαν οἱ φαρισαΐζοντες Ἰουδαῖοι νὰ περιορίσωσι τὸ ζήτημα εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν, τὴν ὁποίαν διέτασσον πλεῖστα χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Ἔξοδ. κγ.' 12, λα.' 13—17, λε.' 2,3, Ἀριθ, ιε.' 32—36 Νεεμ. ιγ.' 15,22) ὅπως ἐπιρρίψωσι μομφὴν ἐπὶ τοῦ καινοτόμου θαυματοποιοῦ καὶ μειώσωσι τὴν ἀγαθήν του φήμην παρὰ τῷ λαῷ. Εἰς τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἔγκειται ὅλη ἡ μεταξὺ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀντιπάλων Του διαφορά: ἐὰν δηλαδὴ ἦτο νόμιμον νὰ ἀγαθοεργῇ τις ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου, ἢ νὰ ἀπέχῃ τῆς ἀγαθοεργίας (Λουκ. ϛ.' 9). Ὁ Κύριος, ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι παράνομον τὸ νὰ ἀφήνῃ τις ἀνεκτέλεστον μίαν ἀγαθὴν πρᾶξιν, διϊσχυρίζετο ὅτι Αὐτὸς ἦτο ὁ πραγματικὸς θεσμοφύλαξ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ Σαββάτου τὴν ὁποίαν ἐξετέλει ὡς ἐξετέλει αὐτὴν ὁ Θεός, συμβιβάζον τὴν δρᾶσιν πρὸς τὴν πληρεστάτην ἀνάπαυσιν. Ἀπέκρουε δὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι ἦτο παραβάτης τοῦ Νόμου, καὶ ἤλεγχε τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι τὸν κατέτρεχον ἐκ φθόνου διὰ τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα Αὐτὸς ἐποίει, οὐχὶ διότι παρέβαινεν τὸν θεσμὸν τῆς Σαββατικῆς ἀργίας.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ θεραπευθέντος, ἀπάντησις ἁπλοῦ καὶ ἀγραμμάτου ἀνθρώπου ἦτο καὶ ἡ κατάλληλος ἀπάντησις πρὸς τὰς σοφιστείας ταύτας. Γνωρίζων ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις τὸν εἶχεν εὐσπλαχνισθῇ, καὶ ὅστις ἦτο κάτοχος τῆς ἀναγκαίας δυνάμεως ὅπως τὸν θεραπεύσῃ, ὡμίλει μὲ κῦρος ὅταν τὸν διέταξε νὰ σηκώσῃ τὸν κράββατόν του.

« ***Ἀπεκρίθη πρὸς αὐτούς Ὁ ἰατρεύσας με, ἐκεῖνος μοὶ εἶπε σήκωσον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει. Ἠρώτησαν λοιπὸν αὐτὸν τίς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις σοι εἶπε, σήκωσον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει»***. Σημειώσατε ὅτι δὲν διερωτοῦν περὶ τῆς θεραπείας ἥτις ἦτο φυσικὸν θὰ συνεκέντρωνεν ὅλην τὴν προσοχὴν τοῦ θεραπευθέντος, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν παράβασιν ἐφιστοῦν τὴν προσοχήν του, θέλοντες νὰ ὑποβάλουν οὕτως εἰς αὐτὸν τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ καθ' ὃ παραβάτης τοῦ θείου Νόμου.

Ἀλλ' ὁ θεραπευθεὶς δὲν ἠδυνήθη νὰ τοὺς ὑποδείξῃ τὸν εὐεργέτην του καθότι ὁ Ἰησοῦς εἶχεν ἐξέλθει τοῦ ὄχλου.— « ***Ὁ δὲ ἰατρευθεὶς δὲν ἤξευρε τίς εἶναι, διότι ὁ Ἰησοῦς ὑπεξῆλθεν***, ἐπειδὴ ***ἦτο ὄχλος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ***».

« ***Μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν*** ὁ ***Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν: Ἰδοὺ ἔγεινες ὑγιὴς μηκέτι ἁμάρτανε***, ***ἵνα μή σοι γίνῃ τι χειρότερον***». Εὐλόγως ἡ συνάντησις αὕτη ἐν τῷ ναῷ ἐξ αὐτῆς ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν ὅτι εὑρίσκετο ἐκεῖ πρὸς ἀνάπεμψιν δεήσεως εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὸ μέγα πρὸς αὐτὸν ἔλεος Αὐτοῦ (πρβλ. Ἡσαΐα λη.' 22, Πραξ. γ' 8).

Ἡ πρὸς αὐτὸν παραίνεσις τοῦ Κυρίου δεικνύει ἔτι ἅπαξ σαφῶς ὅτι ἡ σωματικὴ θεραπεία ὑπῆρξε πάντοτε προκαταρκτικὴ τῆς θεραπείας τῆς ψυχῆς. «Μηκέτι ἁμάρτανε». Διὰ τῶν λέξεων τούτων ὁ κύριος ὡς καρδιογνώστις ὑπενθύμιζεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον τὰ μακρὰ ἔτη κατὰ τὰ ὁποῖα αὐτὸς εἶχε δρέψει τοὺς πικροὺς καρποὺς τῆς ἁμαρτίας, δοκιμάσας ὅλην τὴν αὐστηρότητα τῆς θείας κρίσεως. Ἔδειξεν εἰς αὐτὸν τὴν προώρως γηράσασαν μορφήν του, ἐκ τῆς ὁποίας ὅλον τὸ σφρῖγος εἶχεν ἐξαφανισθῆ ὑπὸ τῆς νόσου ἥτις εὑροῦσα αὐτὸν νέον, τὸν ἀφῆκε γέροντα. Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου σαφῶς δηλοῦσιν ὅτι ἐθεώρει τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀνθρώπου τούτου ὡς συνέπειαν τῆς ἁμαρτίας, ἐνῷ εἰς ἄλλας περιστάσεις ἀπέκρουσε τὴν τοιαύτην ἀντιλογίαν,—ὡς λ. χ. εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ τυφλοῦ ἐκ γενετῆς (πρβλ. καὶ Πραξ. γ.΄ 2).

Ἐκ τῶν λόγων τούτων προκύπτει δι' ἕκαστον ἐξ ἡμῶν τὸ σοβαρώτατον δίδαγμα, ὅτι ἡ ἁμαρτία γενικῶς, καὶ ἰδίως συγκεκριμέναι τινὲς ἁμαρτίαι, συνεπάγονται ποινὴν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ζωῇ· ὅσον καὶ ἂν βραδύνῃ ἡ ποινὴ αὕτη καὶ ἂν καὶ πολλάκις φαίνεται ἀποτραπεῖσα θὰ εὕρῃ ὅμως ἀφεύκτως τὸν πταίστην ὑπὸ μίαν ἢ ἄλλην μορφήν. Ὁ ἔνοχος πολλάκις τιμωρεῖται διὰ τῆς χειρὸς ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἠδίκησε, καὶ καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον τὸν ἠδίκησε. Ὁ ἀπατεὼν γίνεται αὐτὸς θῦμα ἀπάτης ὡς ὁ Ἰακώβ· ὁ ἀσεβήσας πρὸς τοὺς ἱερωτέρους δεσμοὺς τῆς οἰκογενείας πλήττεται εἰς τὰς τρυφετωτάτας του σχέσεις, ὡς ὁ Δαβίδ. Πολλάκις δὲ ἡ τιμωρία ἀναβληθεῖσα ἐπέρχεται οὐχ ἧττον μοιραίως ἐν τῇ τρίτῃ καὶ τετάρτῃ γενεᾷ.

« ***Ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ θεραπεύσας αὐτόν*** ». Τοῦτο σχολιάζων ὁ Αὐγουστῖνος (Ἑρμηνεία 17, κατὰ Ἰωάν.) λέγει: «Ἐν τῷ ὄχλῳ δὲν εἶδεν αὐτόν· ἐν τῷ ἱερῷ εἶδεν αὐτόν..... Δύσκολον εἶναι νὰ διακρίνῃ τις τὸν Χριστὸν ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους... τὸ πλῆθος ἔχει καὶ τύρβην, ἡ δὲ ὅρασις αὕτη ἀπαιτεῖ μοναξίαν», ὑπονοῶν ὅτι μόνον ἐν τῷ ἀδύτῳ τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης καὶ ἀπομακρύνσεως τῆς ψυχῆς ἀπὸ πᾶν τὸ ἐγκόσμιον δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Κύριον.

Ἀναμφιβόλως ὁ θεραπευθεὶς μαθὼν τὸ ὄνομα τοῦ εὐεργέτου του παρά τινος τῶν παρισταμένων ἔσπευσεν, ὄχι ὡς τινες ὑπολαμβάνουν, Προδοτικῶς, ἀλλ' ἐν χαρᾷ καὶ εὐγνωμοσύνῃ, νὰ διασαλπίσῃ τὸ ὄνομα τοῦτο πρὸς πάντας καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς ἄρχοντας τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. Διότι ἐὰν πράγματι ἐνήργει προδοτικῶς, ὡς εὐφυῶς παρατηρεῖ ὁ Χρυσόστομος, δὲν θὰ ἀνήγγελλεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο ὁ θεραπεύσας αὐτόν, ἀλλ' ὅτι ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις τὸν προσέταξε νὰ σηκώσῃ τὸν κράββατόν του καὶ νὰ περιπατήσῃ.

Ἀλλ' ἡ ἀναγγελία τοῦ θαύματος, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεραπευθέντος, δὲν ἴσχυσεν ὥστε νὰ καταπραΰνῃ τὸ ἀδυσώπητον μῖσος τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Ἰησοῦ. Μᾶλλον ἐπηυξήθη κατ' αὐτοῦ ἡ ὀργή των, οὐχὶ ἁπλῶς διότι παρώτρυνε τὸν ἄνθρωπον νὰ παραβῇ τὴν Σαββατικὴν ἀργίαν, ἀλλὰ καὶ διότι αὐτὸς ἐκτελέσας τὸ θαῦμα τοῦτο εἶχε περιφρονήσει τὰς περὶ τῆς ἀργίας παραδόσεις αὐτῶν. «Καὶ διὰ τοῦτο κατέτρεχον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἐζήτουν νὰ θανατώσωσιν αὐτόν, διότι ἐποίει ταῦτα ἐν Σαββάτῳ».

Ἀπαντῶν εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος, ζητεῖ νὰ ἀνυψώσῃ τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν μέχρι

τοῦ ἀληθοῦς ἐπιπέδου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ θεωρῆται τὸ Σάββατον, ὡς καὶ ἡ σχέσις τοῦ ἰδίου πρὸς τὸ Θεόν.

«**Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη πρὸς αὐτούς: ὁ Πατήρ μου ἐργάζεται ἕως τώρα καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι**». Τουτέστιν «Ἐγὼ δὲν παραβαίνω τὸ Σάββατον ὅπως δὲν παραβαίνει αὐτὸ ὁ Θεός, ὅστις ἀδιαλείπτως κρατεῖ εἰς τάξιν τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας αὐτοῦ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν. Τὸ δὲ ἰδικόν μου ἔργον δὲν εἶναι εἰμὴ ἀντανάκλασις τοῦ ἔργου Ἐκείνου. Ὁ ἄνθρωπος ἐργαζόμενος διασπᾶται ἐν τῇ ἐργασίᾳ του· ἔχει ἑπομένως ἀνάγκην νὰ συνέρχηται καθ' ὡρισμένας ἐποχάς, ὅπως ἐπανευρίσκῃ ἑαυτόν. Ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις εἶναι **Εἷς** μετὰ τοῦ Πατρὸς δὲν ὑπάγεται εἰς τοιοῦτον νόμον· ἐν αὐτῷ ἡ τελειοτάτη ἀνάπαυσις δὲν ἀποκλείεται ὑπὸ τῆς ἐνεργείας· ἢ μᾶλλον, ἀποτελοῦν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ — τόσον ἐν τῷ Υἱῷ ὅσον καὶ ἐν τῷ Πατρί».

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Κυρίου ἐξάπτουσιν ἔτι μᾶλλον τὴν μανίαν τῶν ἐχθρῶν Του, οἵτινες ζητοῦσιν ἤδη νὰ θανατώσωσιν αὐτὸν οὐχὶ μόνον ὡς παραβάτην τοῦ Σαββάτου, ἀλλὰ καὶ ὡς βλάσφημον, ὅστις ἀξιοῖ δι' ἑαυτὸν θείας ἰδιότητας καὶ ἰσότητα πρὸς τὸν Θεόν.

«***Διὰ τοῦτο λοιπὸν μᾶλλον ἐζήτουν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ θανατώσωσιν αὐτόν, διότι οὐχὶ μόνον παρέβαινε τὸ Σάββατον, ἀλλὰ καὶ Πατέρα ἑαυτοῦ ἔλεγε τὸν Θεόν, ἴσον μὲ τὸν Θεὸν ποιῶν ἑαυτόν***».

Ἐδῶ ἐπακολουθεῖ διδαχή, τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχῃ μᾶλλον βαρυσήμαντος ἐν ὅλῃ τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, ὅσον ἀφορᾷ τὸν καθορισμὸν τῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ.

«***Ἀπεκρίθη λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς: Ἀληθῶς, ἀληθῶς σᾶς λέγω, δὲν δύναται ὁ Υἱὸς νὰ πράττῃ οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ βλέπῃ τὸν Πατέρα πράττοντα τοῦτο· ἐπειδὴ ὅσα ἐκεῖνος πράττῃ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς πράττει ὁμοίως, διότι ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸν καὶ δεικνύει εἰς αὐτὸν πάντα ὅσα αὐτὸς πράττει· καὶ μεγαλήτερα τούτων ἔργα θέλει δείξει εἰς αὐτὸν διὰ νὰ θαυμάζητε σεῖς***». (καὶ ἑξῆς).

Τὸ προκείμενον θέμα θὰ ἔμενεν ἀτελὲς ἄνευ τινὸς μνείας τῶν τύπων ὡς συμβολισμῶν, τοὺς ὁποίους ἀπ' ἀρχῆς διεῖδον πολλοὶ εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ θαύματος τούτου ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου. Τοιαῦται εἶναι αἱ μελλοντικαὶ εὐλογίαι τῆς χάριτες τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἰδίως ἡ τοῦ βαπτίσματος, ἐξεικονιζομένου διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος τῆς κολυμβήθρας Βηθεσδά. Τοιοῦτος ἐθεωρήθη καὶ ὁ συμβολισμὸς τῆς θεραπείας ἑνὸς καὶ μόνου ἀτόμου ἑκάστοτε ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ ταύτῃ — τύπος τῆς πενιχρότητος καὶ ἀραιότητος τῶν χαρισμάτων τῆς Ἰουδαϊκῆς οἰκονομίας, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πλουσιοπάροχον χάριν τῆς Χριστιανικῆς οἰκονομίας.

Τὴν ἰδέαν ταύτην ἀναπτύσσει ἐν λεπτομερείᾳ μὲ ὅλον τὸν πλοῦτον τῆς ἰδιαζούσης εἰς αὐτὸν ὕψους ἀντιλήψεως καὶ γλαφυρότητος ὁ Χρυσόστομος, εἰς τὸν ***Λόγον εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα***, προσφυέστατον πρὸς τὸ θέμα τοῦ εἰρημένου θαύματος,

καθ' ὅτι τὸ Πάσχα ἦτο ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἐγίνοντο δεκτοὶ εἰς τὸ βάπτισμα οἱ νεοφώτιστοι (1).

Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Αὐγουστῖνος, ὁ ἀείποτε διαπρύσιος κῆρυξ τῆς μεγάλης ἀληθείας, ὅτι ὁ νόμος ἐδόθη ὅπως ἀποδείξῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἰδίαν του ἐξαχρείωσιν καὶ τὴν ἀνικανότητά του ὅπως ἀνυψωθῇ διὰ τῆς ἰδίας του δυνάμεως. Ἐδόθη ὅπως φανερώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἀσθένειαν ὑπὸ τῆς ὁποίας κατατρύχεται, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ νὰ τὸν θεραπεύσῃ· ἐδόθη διὰ νὰ τὸν ἐξώσῃ ἐκ τῆς νομιζομένης ἀσφαλείας του (τὴν ὁποίαν συμβολίζουν ***αἱ πέντε στοαί, ἔνθα ἔκειτο πλῆθος πολὺ τῶν νοσούντων, χωλῶν, τυφλῶν, ξηρῶν)*** ἀλλ' οὐχὶ καὶ διὰ νὰ τῷ ὑποδείξῃ κρησφύγετον ἀσφαλέστερον. Ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀναταραχθῶσι τὰ ὕδατα—νὰ κατέλθῃ ὁ Υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, διὰ νὰ ἐξαπολύσῃ τὴν ἰαματικὴν δύναμιν ἥτις ἐθεράπευε πάντα πιστεύοντα εἰς Αὐτὸν ὡς τὸν ἐκ Θεοῦ ἀπεσταλμένον, Χωρὶς νὰ σκανδαλισθῇ ἐκ τῆς ταπεινῆς του ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως. Ὁ ταῦτα πιστεύσας καὶ ἀποδεχθεὶς μετὰ πίστεως τὴν προσήλωσιν αὐτοῦ — ἐθεραπεύετο ἀπὸ πᾶσαν νόσον οἱανδήποτε».

Αὗται εἶναι ἐν συντομίᾳ αἱ κυριώτεραι ἐφαρμογαὶ τὰς ὁποίας ἔκαμον κατὰ καιροὺς οἱ θεολόγοι, τοῦ θαύματος ἐν Βηθεσδᾷ.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΑΠ' ΑΡΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

(συνέχεια καὶ τέλος)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΣΤ'.

Ἐπίλογος.

Ἐφθάσαμεν Θείᾳ συνάρσει εἰς τὸ τέρμα τῆς παρούσης συνόψεως τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Παρ' ὅλας τὰς δυσχερείας τοῦ ἐγχειρήματος, προσεπαθήσαμεν, ὅση ἡμῖν δύναμις, νὰ τηρήσωμεν ἐν τῇ ἀφηγήσει τὴν δικαίαν καὶ ἀπαθῆ ἀντικειμενικότητα, ἥτις πρέπει νὰ ἐμπνέῃ πᾶσαν ἱστορικὴν συγγραφήν, πρὸ πάντων δὲ ἐπὶ ἑνὸς θέματος τόσον ἱεροῦ καὶ σπουδαίου. Δὲν ἐφεισθημεν ἐπαί-

(1) «Ἦν μὲν ποτε καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων κολυμβήθρα ὕδατος, ἀλλὰ μάθε τί ἴσχυεν, ἵνα γνῷς ἀκριβῶς τὴν πτωχείαν τὴν Ἰουδαϊκήν, καὶ εἰδέναι ἔχεις τὸν πλοῦτον τὸν ἡμέτερον. Κατήρχετο ἐκεῖ, φησιν, ἄγγελος καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ καὶ ὁ πρῶτος καταβαίνων μετὰ τὴν ταραχὴν, ἀπήλαυε τῆς θεραπείας. Κατῆλθεν ὁ τῶν ἀγγέλων Δεσπότης, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐθεράπευσε. Διὰ τοῦτο, ἐκεῖ μὲν μετὰ τὸν πρῶτον ὁ καταβὰς οὐκέτι ἐθεραπεύετο, Ἰουδαίοις γαρ ἐδίδετο ἡ χάρις τοῖς ἀσθενοῦσι—τοῖς χαμαὶ συρομένοις—Ἐνταῦθα καὶ μετὰ τὸν δεύτερον ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος—κἄν μυρίους εἴπῃς, κἄν τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐκβάλῃς εἰς τὰ νάματα ταῦτα τὰ πνευματικά, οὐκ ἀναλίσκεται ἡ χάρις, οὐ δαπανᾶται ἡ δωρεά, οὐ ρυποῦται τὰ νάματα, οὐκ ἐλαττοῦται ἡ φιλοτιμία. Εἶδες μέγεθος δωρεᾶς;......Οὐκ ἔξεστί σοι, ἀγαπητέ, λοιπὸν ἀδιαφόρως ζῆν». (Edit Migne. Τόμ. III. σελ. 756).

νου ἢ κατακρίσεως, ὁσάκις ἐπεβάλλετο κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν, προκειμένου περὶ οἱασδήποτε ἐκ τῶν διαφόρων ἀποχρώσεων τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Προσεπαθήσαμεν ὅμως καὶ ἐν ταῖς ἐπικρίσεσιν ἡμῶν νὰ διαπνεώμεθα ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀγάπης, ὅπερ εἶναι τὸ πρώτιστον γνώρισμα τοῦ Χριστιανοῦ.

Ὡς εἴπομεν ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν παροῦσαν συγγραφήν, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία δὲν εἶναι οὔτε ἱστορία τῆς ἐσωτερικῆς πείρας τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἱστορία ἁπλῶς τῶν τύπων καὶ ἐξωτερικῶν θεσμῶν τῆς Χριστ. Ἐκκλησίας. Εἶναι μᾶλλον ἱστορία τοῦ **Χριστιανισμοῦ** — τῆς ἱδρύσεως καὶ ἐξαπλώσεως τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, τῶν ἀγώνων τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, τῶν ποικίλων μορφῶν, εἰς ἃς ἐξειλίχθη ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, καὶ τῶν ἐνδόξων παραδειγμάτων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγωνισαμένων ὑπὲρ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀληθείας. Πιστεύομεν δὲ ὅτι ἀπὸ τῶν ὡς ἄνω ἀπόψεων ἀρκούντως ἐξητάσθη τὸ θέμα ἐν τοῖς προηγηθεῖσι κεφαλαίοις.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπῆρξε τὸ σημαντικώτατον γεγονὸς ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ. Οἱ ἀρχαῖοι πολιτισμοὶ — πρωτίστως ὁ Ἑλληνικὸς καὶ Ρωμαϊκὸς — ἔδωκαν μὲν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα πολύτιμα καὶ ἄσβεστα διανοητικὰ φῶτα, ὡς συστήματα ὅμως ἠθικὰ ἐχρεωκόπησαν καὶ ἀπέτυχον, κατέρρευσαν δὲ παταγωδῶς εὐθὺς ὡς ἐπεφάνη εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστιανισμός. Διατί; Διότι δὲν παρεῖχον εἰς τὸ ἀνώτατον καὶ εὐγενέστατον συστατικὸν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως — τὴν ψυχὴν — τὸ φῶς, τοῦ ὁποίου εἶχε ἀνάγκην. Διότι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἱκανοποιήσωσι τὴν δίψαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ζητούσης νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν, οὗτινος ἀνέκαθεν ᾐσθάνετο ἐνστίκτως τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν παντοδυναμίαν. Ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ὁ Χριστιανισμὸς ἐθριάμβευσε τόσον ταχέως καὶ τόσον πανηγυρικῶς, μόλις ἐμφανισθείς, διότι πρῶτος αὐτὸς ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων θρησκευμάτων ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν Θεὸν καὶ τὸν τρόπον τῆς μετ' Αὐτοῦ συνδιαλλαγῆς.

Ἡ παγκόσμιος ἐπικράτησις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐντὸς τριῶν αἰώνων ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐμφανίσεως ἀποτελεῖ τὸ ἐκπληκτικώτατον θαῦμα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου. Μία θρησκεία ἄγνωστος, κηρυσσομένη ἐν ἀρχῇ ὑπ' ὀλίγων Ἰουδαίων ἀσήμων καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπαιδεύτων, — θρησκεία, ἧς ὁ ἀρχηγὸς εἶχεν ὑποστῆ ἀτιμωτικὸν θάνατον ὡς κακοῦργος — κατέκτησεν ὁλόκληρον τὸν γνωστὸν τότε κόσμον, εἰς τὸ πεῖσμα ἀγρίων διωγμῶν ἐκ μέρους πανισχύρων κυβερνητῶν καὶ τῆς περιφρονήσεως καὶ χλεύης τῶν σοφῶν καὶ ἰσχυρῶν τῆς γῆς.

Ἐπεκράτησε δὲ οὐχὶ δι' ὀλίγον χρόνον, ἐπί τινας γενεὰς ἢ καὶ ἑκατονταετηρίδας, ἀλλ' ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε νὰ ζυμώνῃ, ὡς εὐγενὴς καὶ σωτήριος ζύμη, ὁλόκληρον τὸν κόσμον, διαρκῶς ἐξυψοῦσα τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ ἑνὸς ἐπιπέδου προόδου εἰς τὸ ἀμέσως ἀνώτερον, ἕωσοῦ ἐξειλίχθη ὁ σημερινὸς Χριστιανικὸς πολιτισμός, ὅστις παρ' ὅλας τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰ ἕλκη αὐτοῦ εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερος παντὸς προϋπάρξαντος πολιτισμοῦ.

Ἐν τούτοις, τὴν σήμερον, μετὰ 19 ὁλοκλήρους αἰῶνας ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία πρεσβεύεται μόλις ὑπὸ τοῦ ἑνὸς τρίτου τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς. Αἱ τελευ-

ταῖαι ἐπίσημοι στατιστικαὶ περὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀποχρώσεων τῆς ὑφηλίου ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

Χριστιανοί.

Ρωμαιοκαθολικοί	273,500,000
Εὐαγγελικοί	170,900,000
Ἀνατολ. Ὀρθόδοξοι	121 801,000
Ἐν ὅλῳ Χριστιανοί	566,201,000

Μὴ Χριστιανοί.

Ἰουδαῖοι	15,555,000
Μωαμεθανοί	219,030,000
Βουδδισταί	135,161,000
Ἰνδοί	210,400,000
Κομφουκιανοί, Ταοϊσταί	301,155,000
Σιντοϊσταί	20,512,000
Ἀνιμισταὶ καὶ πανθεϊσταί	136,325,000
Διάφοροι	16,300,000
Ἐν ὅλῳ μὴ Χριστιανοί	1,054,438,000
Σύνολον ἀνθρωπίνης φυλῆς	1,620,639,000

Καὶ γεννᾶται εὐλόγως τὸ ἐρώτημα: Πῶς συμβαίνει ὅτι ὁ Χριστιανισμός, ὅστις ὁμολογουμένως κυριαρχεῖ ἐν τῷ κόσμῳ οὐ μόνον διὰ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐνόπλου δυνάμεως αὐτοῦ, δὲν ἠδυνήθη νὰ καταβάλῃ καὶ ἀπορροφήσῃ τὰ ἄλλα ταῦτα θρησκεύματα, ὅπως κατέβαλε τὰ θρησκεύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου;

Οἱ ἐντὸς τῶν Χριστιανικῶν κοινωνιῶν ἐλλοχεύοντες σήμερον παντοειδεῖς πολέμιοι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπαντῶσιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, λέγοντες ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἐχρεωκόπησεν, ἔφθασεν εἰς παρακμὴν καὶ βαίνει πρὸς κατάπτωσιν, ὅπως πάντα τὰ πρὸ αὐτοῦ θρησκεύματα. Εἰς τὴν κρίσιν δὲ ταύτην προσδίδει ποιάν τινα φαινομενικὴν βασιμότητα ἡ μεγάλη ἐξαχρείωσις καὶ ἔκλυσις ἠθῶν, ἥτις ἐπικρατεῖ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς Χριστιανικὰς λεγομένας χώρας, καὶ ἡ καταπάτησις τῶν μεγάλων καὶ θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἥτις δηλητηριάζει τὰς ἀνθρωπίνας σχέσεις, κοινωνικάς τε καὶ διεθνεῖς, καὶ ἥτις παρήγαγε τὴν ἀγρίαν πάλην τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ μὴ Χριστιανικοὶ λαοί, ὅταν κηρύττεται εἰς αὐτοὺς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, δακτυλοδεικτοῦσι τὰ Χριστιανικὰ ἔθνη καὶ μετὰ περισσῆς εἰρωνείας ἐρωτῶσι διατί νὰ ἀσπασθῶσι θρησκείαν, ἥτις τοιούτους παράγει ἠθικοὺς καρπούς.

Ἀλλ' ἀκριβῶς ἐν τούτῳ ἔγκειται ἡ ἀληθὴς ἀπάντησις εἰς τὸ ἀνωτέρω ἐρώτημα: Ἐὰν ὁ Χριστιανισμὸς τὴν σήμερον ἀδυνατῇ νὰ ἐκχριστιανίσῃ τὴν οἰκουμένην, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ Χριστιανοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ***ἐλησμόνησαν καὶ ἐγκατέλειψαν τὰς ἐντολὰς καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.*** Δὲν πταίει ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, ἀλλὰ πταίουν οἱ Χριστιανοί, οἵτινες ἐξέκλιναν

αὐτῆς, καὶ εἰς τοὺς ὁποίους σήμερον ἐφαρμόζονται κατὰ γράμμα καὶ κατὰ κεραίαν τὰ «οὐαί», τὰ ὁποῖα ἐξεφώνησεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τῶν ὑποκριτῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων τῆς ἐποχῆς Του, οἵτινες ἠθέτησαν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων καὶ ἀφῆκαν τὴν κρίσιν, τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν.

Εἰς δὲ τὴν παρέκκλισιν ταύτην ἀπὸ τῶν παραγγελμάτων τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν νόθευσιν τῆς διδασκαλίας Αὐτοῦ εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι μεγάλως εὐθύνονται ἅπασαι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, θετικῶς τε καὶ ἀρνητικῶς.

Θετικῶς μὲν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς πλείστων ὅσων ἀνθρωπίνων ἐνταλμάτων εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν (Ματθ. ιε,′ 9. Κολοσσ. β.′ 22), δι᾿ ὧν παρεμορφώθη ἡ ἁπλῆ καὶ ἀπέριττος καὶ ζωτικὴ θρησκεία τοῦ Ναζωραίου. Ἀρνητικῶς δὲ διὰ τῆς ἀπεμπολήσεως τοῦ πνευματικοῦ χαρακτῆρος τῆς θρησκείας, καὶ πρὸ πάντων τοῦ πνεύματος τῆς ἀγάπης, ὅπερ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπετέλει τὸ ἰσχυρώτατον ὅπλον αὐτοῦ. Ἐφ᾿ ὅσον δὲ ἐξακολουθεῖ ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ ὑλόφρων ἀντίληψις, ἡ ἀπορρόφησις τῆς οὐσίας ὑπὸ τῶν ξηρῶν τύπων, ἡ νόθευσις τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Εὐαγγελίου διὰ ἀνθρωπίνων ἐνταλμάτων καὶ παραδόσεων, καὶ πρὸ πάντων τὸ ἄσπονδον μῖσος τῶν διαφόρων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν κατ᾿ ἀλλήλων, ἂς μὴ ἀναμένωμεν νὰ ἴδωμεν τὸν Χριστιανισμὸν νικῶντα τὰ ψευδῆ θρησκεύματα τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας.

Ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπῆρξε τὸ ὕψιστον καὶ εὐγενέστατον πρότυπον ἀνθρώπου, ὅπερ εἶδεν ἡ ἀνθρωπότης ἀπ᾿ αἰῶνος. Τοῦτο ἀνομολογοῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροί Του. Ἡ δὲ διδασκαλία Αὐτοῦ ἀναγνωρίζεται ἔτι καὶ ὑπ᾿ ἐκείνων, οἵτινες ἀρνοῦνται τὴν θεότητα Αὐτοῦ, ὡς ἡ ἐξοχωτάτη καὶ τελειοτάτη ὅλων τῶν θρησκειῶν, ὅσας ἐγνώρισεν ὁ κόσμος. Μία τοιαύτη θρησκεία δὲν δύναται νὰ ἀφανισθῇ ἢ νὰ χρεωκοπήσῃ οὐδὲ κἂν νὰ παρακμάσῃ. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον βλέπομεν τὴν σήμερον, δὲν εἶναι παρακμὴ ἢ χρεωκοπία τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ νοσηρὰ κατάστασις τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως δὲ ὁ Χριστιανισμὸς ἐνίκησε τὸν ἀρχαῖον πεπολιτισμένον Ἑλληνορωμαϊκὸν κόσμον, τοιουτοτρόπως δύναται νὰ νικήσῃ καὶ τὰ θρησκεύματα τῶν σημερινῶν ἀπολιτίστων λαῶν καὶ φυλῶν τῆς γῆς. Πρὸς τοῦτο δὲν ἀπαιτεῖται καμμία μεταρρύθμισις τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ἀλλ᾿ ἁπλῶς ἀνάπλασις τῶν Χριστιανῶν ἀτόμων καὶ ἀναζωπύρησις τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν — ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ καθαροῦ καὶ ἀμιγοῦς Εὐαγγελίου εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀτόμων καὶ εἰς τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τῶν Ἐκκλησιῶν — ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν ἁπλότητα καὶ ζωτικότητα τοῦ Ἀποστολικοῦ Χριστιανισμοῦ.

Εἴθε ταχέως νὰ πνεύσῃ καὶ πάλιν ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ τὸ ζωοποιὸν Θεῖον Πνεῦμα, ἐλέγχον αὐτὴν «περὶ ἁμαρτίας, περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως» καὶ διδάσκον αὐτὴν ἐκ νέου «τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης». Ὅταν δ᾿ οὕτως ἑνωθῶσι πάντες οἱ Χριστιανοί, ἔστω καὶ διαφέροντες ἀπ᾿ ἀλλήλων εἰς τὰ ἐπουσιώδη, ἡ παγκόσμιος Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ θὰ ἀνακτήσῃ ἐκ νέου τὴν παλαιὰν αὐτῆς ἀκαταμάχητον δύναμιν καὶ «πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς»! Γένοιτο!

ΤΕΛΟΣ.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΥ Ε. ΓΛΑΔΣΤΩΝΟΣ

«Ο ΑΠΟΡΘΗΤΟΣ ΒΡΑΧΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ»

(Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ Γ' Κεφαλαίου)

Οἱ Ψαλμοί.

Ι. Ἡ ἱστορικὴ θέσις των ἐν τῇ λατρείᾳ ὅλων τῶν αἰώνων.

(συνέχεια)

Ὁ Ἰωάννης Βράϊτ (1) μοὶ εἶπεν ὅτι εὐχαρίστως θὰ ἐδέχετο νὰ κριθῇ τὸ ζήτημα ἂν ὑπάρχῃ θεία ἀποκάλυψις, διὰ μόνου τοῦ βιβλίου τῶν Ψαλμῶν. Δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἡ ὕπαρξις ἔργου τοσοῦτον ἀποκεχωρισμένου ἀπὸ πάντων τῶν γνωστῶν ἔργων τῆς ἀρχαιότητος, ἱσταμένου δὲ ἐπὶ ἐπιπέδου τοσοῦτον ἀσυγκρίτως ὑψηλοτέρου δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως εἰ μὴ διὰ ἰδιαιτέρας καὶ ἐκτάκτου βοηθείας καταλλήλου ὅπως παρουσιάσῃ ἰδιαίτερα καὶ ἔκτακτα ἀποτελέσματα, διότι εἶναι λογικόν, καὶ ἀναγκαῖον μάλιστα. νὰ προϋποθέσῃ τις προσήκουσάν τινα ἀναλογίαν μεταξὺ αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος. Καί μοι φαίνεται ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ὀρθοτάτη. Ἐὰν ὁ Βράϊτ δὲν ἦτο κάτοχος φιλολογίας ἀρχαίας ἢ κριτικῆς ἐπιστήμης, ἦτο ὅμως, νομίζω, ἱκανώτατος κριτὴς τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν στοιχείων πάσης ὑποθέσεως ἐρχομένης ἐνώπιον αὐτοῦ διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ πείρας.

Πράγματι ὑπῆρξεν εὐγενὴς διάκρισις διὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος ὅτι παρήγαγε πρόσωπα πεπροικισμένα διὰ τοιούτων δυνάμεων καὶ χαρισμάτων, ὥστε νὰ δυνηθῶσι νὰ συνθέσωσι τὸ βιβλίον τῶν Ψαλμῶν.

Δὶς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ὁ ἀπόστολος Παῦλος προτρέπει τοὺς χριστιανοὺς πρὸς χρῆσιν τῆς μουσικῆς ἐν τῇ λατρείᾳ ὡς κατάλληλον μέσον πρὸς ἔκφρασιν τῶν εὐσεβῶν διαθέσεων νοῦ καὶ καρδίας — ἐν Ἐφ. ε' 19 καὶ Κολοσ. γ' 16. Ἐν ἀμφοτέροις τούτοις τοῖς χωρίοις μεταχειρίζεται τὴν αὐτὴν φρασεολογίαν καὶ συνιστᾷ «ψαλμοὺς καὶ ὕμνους καὶ ᾠδὰς πνευματικάς», ἀποδίδων τὴν πρώτην θέσιν εἰς τοὺς Ψαλμούς. Εὑρίσκω δὲ δύσκολον νὰ ἀποβάλω τὴν ἰδέαν ὅτι μὲ τὴν λέξιν ταύτην ἐννοεῖται τὸ Ψαλτήριον...

Καὶ ἡ πλέον ἐπιπόλαιος ἐξέτασις τῶν Ψαλμῶν ὑπὸ τὴν γενικὴν αὐτῶν ἔποψιν ποιεῖ δύσκολον ἢ ἀδύνατον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἁπλᾶ ἀποκυήματα τοῦ Μωσαϊκοῦ συστήματος...

Τὸ Μωσαϊκὸν σύστημα, ἐνῶ ἐχρησίμευε πρὸς προστασίαν τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ κατὰ τῆς πέριξ ὑπαρχούσης ἀνομίας, ἦτο συγχρόνως καί τι πλειότερον καὶ ὑψηλότερον. Τὸ σύστημα τοῦτο διά τε τῶν ἐθίμων καὶ τῶν διδασκαλιῶν ἐξησφάλισε περίφρακτόν τινα καθαρὸν τόπον πρὸς ἐλευθέραν καὶ ἀσφαλῆ ἀνάπτυξιν θρησκείας ἐσωτερικῆς καὶ προσωπικῆς, λατρευτικῆς καὶ πνευματικῆς, τὸ περιεχόμενον τῆς

(1) Μέγας ῥήτωρ τοῦ Ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου τῆς ιθ.' ἑκατονταετηρίδος, εὐσεβέστατος δὲ Χριστιανός.

ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ μὲ τὸ νὰ παριστάνῃ τὸν μὲν Θεὸν ὡς κυβερνήτην καὶ κριτήν, τὸν δὲ ἄνθρωπον ὡς δοῦλον πάντοτε ἁμαρτάνοντα ἢ ἕτοιμον νὰ πέσῃ εἰς ἁμαρτίαν.

Οὕτως ἡτοιμάσθη διὰ τὰς θερμοτάτας ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἐσώτερόν τι ἄδυτον ὅπου ηὐξάνετο ἡ ἰσχυρὰ πνευματικὴ ζωή, ἥτις φαίνεται ἀναπτυχθεῖσα ἐξόχως εἰς τὸ βάθος, τὸν πλοῦτον, τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν περιεκτικότητα τῶν Ψαλμῶν. Τοῦ ἔργου τοῦ οὕτω συντελεσθέντος δὲν ὑπάρχει τι παρόμοιον ἐπὶ τῆς γῆς. Κατὰ τὸ παρὸν θέτων κατὰ μέρος πᾶσαν λεπτομέρειαν ἀρκοῦμαι νὰ στηριχθῶ ἐπὶ τούτου τοῦ γεγονότος — ὅτι συλλογὴ ἥτις ἤρχισε τοὐλάχιστον μὲ ἕνα ποιμένα τῆς Παλαιστίνης πρὸ τρισχιλίων ἐτῶν ὑπῆρξε τὸ πρῶτον καὶ ἐξοχώτατον ἐγχειρίδιον λατρείας ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης μέχρι τῆς σήμερον, πρῶτον διὰ τὸ Ἑβραϊκὸν γένος κατά τε τὴν ἐποχὴν τῆς ἀπομονώσεώς του ὡς καὶ ἀφ' οὗ διὰ τῆς μεταφράσεως τῶν ἱερῶν του βιβλίων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἦλθεν εἰς συνάφειαν μὲ τοὺς ἐθνικούς, κατόπιν δι' ὅλα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη μὲ ὅλην τὴν ποικιλίαν καὶ διαφορὰν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν περιστάσεων αὐτῶν. Προσέτι, ὅτι τώρα ὑπάρχει, εἰ δυνατὸν ὀλιγωτέρα πιθανότης νὰ παρουσιασθῶσιν ἄλλα ἔργα τὰ ὁποῖα νὰ λάβωσι τὴν θέσιν τῶν Ψαλμῶν ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ δύναται προσέτι ἀναμφιβόλως νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ ἔργον τῶν Ψαλμῶν δὲν ὑπῆρξεν ἔργον πομπῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἐπιδείξεως, ἀλλ' ἔλαβον οὗτοι κατοχὴν τῆς χριστιανικῆς καρδίας, καὶ μάλιστα τοῦ κέντρου αὐτῆς... Ἔχομεν ἐπίσημον ἔνδειξιν τοῦ ἔργου τῶν Ψαλμῶν ἐν τούτῳ, ὅτι ἐκ τῶν 243 χωρίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται αὐτολεξεὶ εἰς τὰς σελίδας τῆς Καινῆς Διαθήκης 116 λαμβάνονται ἐκ τοῦ ἑνὸς τούτου βιβλίου τῶν Ψαλμῶν, καὶ ὅτι ὁμοία τις ἀναλογία παρατηρεῖται ἐν τῇ χρήσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων Πατέρων...

Διατείνομαι λοιπὸν ὅτι τὸ γεγονὸς τοιαύτης θαυμαστῆς δυνάμεως ἀσκουμένης ὑπὸ τῶν Ψαλμῶν ἐν μέσῳ τοιαύτης ποικιλίας ἐποχῶν, φυλῶν καὶ περιστάσεων οὐ μόνον εἶναι μοναδικόν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ἀπέχει πάσης ἄλλης ἀνθρωπίνης πείρας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πεδίου, ὥστε παρουσιάζει ἰσχυρὸν λόγον διὰ τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ ἡ αἰτία τοῦ γεγονότος τούτου εὕρηται πέρα τοῦ κύκλου τῆς συνήθους ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι πρέπει λογικῶς νὰ θεωρηθῇ ὡς προκῦπτον ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας ἐκείνης ἐνεργείας τῆς θείας ἐμπνεύσεως καὶ ὁδηγίας, τὴν ὁποίαν καλοῦμεν ἀποκάλυψιν.

(Ἕπεται συνέχεια) **Ξ. Π. Μόσχου.**

ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΣ

Β.΄

Τὸ 1ον ἄρθρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος τοῦ 1911 ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἀνεκτὴ καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Νόμων, ἀπαγορευομένου τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας».

Οἱ παρ' ἡμῖν συνταγματολόγοι συμφωνοῦσιν ὅτι ὁ ἀνωτέρω ὅρος «ἐπικρατοῦσα θρησκεία» δὲν ἐννοεῖ θρησκείαν ***ὑπερέχουσαν*** ἢ κυριαρχοῦσαν τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἁπλῶς θρησκείαν, ἣν πρεσβεύει ἡ μεγάλη ***πλειονότης*** τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἥτις εἶναι ἡ ***ἐπίσημος*** θρησκεία τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Τοῦτο διατυποῦται σαφέστατα εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνελεύσεως (1827), ἄρθρον 1, ἔχον ὡς ἑξῆς:

«Καθεὶς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπαγγέλλεται τὴν θρησκείαν του ἐλευθέρως καὶ διὰ τὴν λατρείαν αὐτῆς ἔχει ἴσην ὑπεράσπισιν. Ἡ δὲ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ εἶναι θρησκεία τῆς ἐπικρατείας».

Ὁ δὲ προσηλυτισμός, ὅστις εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911 φαίνεται ἀπαγορευόμενος μόνον ἐφ' ὅσον διενεργεῖται κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας, διὰ τοῦ Ποινικοῦ Νόμου ἀπαγορεύεται σαφῶς ὅταν διενεργῆται καὶ καθ' οἱασδήποτε ἄλλης θρησκείας:

Ποιν. Νόμ. ἄρθρ. 196. Φυλάκισις τὸ πολὺ τριῶν μηνῶν καί, ἐν ὑποτροπῇ, τὸ πολὺ ἓξ μηνῶν ἐπιβάλλεται εἰς ἐκεῖνον, ὅστις εἰς δημοσίαν ὁμιλίαν, ἐγγράφως ἢ διὰ συμβολικῶν παραστάσεων προσβάλλει διὰ περιφρονητικῶν χλευασμῶν ἢ δυσμενῶν ἐκφράσεων τὰ δόγματα, τὰς διατάξεις καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἢ ἄλλης θρησκείας ὑφισταμένης μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς κυβερνήσεως.

Ἄρθρ. 197. Ἱεροκήρυκες, οἵτινες εἰς δημοσίας ὁμιλίας προσπαθοῦν διὰ λοιδοριῶν ἢ δυσμενῶν αἰτιάσεων νὰ διεγείρωσι μῖσος μεταξὺ τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ ὑφισταμένων θρησκευτικῶν κοινωνιῶν, τιμωροῦνται μὲ φυλάκισιν τριῶν μηνῶν καὶ ἀποβάλλονται τῆς ὑπηρεσίας. Συγγραφεῖς δέ, οἵτινες πράττουσι τὸ αὐτὸ διὰ συγγραμμάτων, ἐὰν μὲν ἦναι δημόσιοι ὑπάλληλοι ἢ ὑπηρέται, ἐπισύρουσιν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἰδίαν ποινήν, ἄλλως δὲ τιμωροῦνται μὲ φυλάκισιν τριῶν μηνῶν μέχρι δύο ἐτῶν.

Ἄρθρον 198. Αἱρεσιῶται, οἵτινες προσπαθοῦσι δι' ἀθεμίτων μέσων νὰ διαδώσωσιν ἢ νὰ καταστήσωσιν ἐπικρατεῖς τὰς θρησκευτικάς των δοξασίας, κηρύττουσιν ἐπὶ δημοσίων τόπων, ἐρεθίζουσι τοὺς ὀπαδούς των εἰς ἐχθροπάθειαν κατὰ τῶν ἑτεροδοξούντων ἢ τοὺς ἐμποδίζουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ συγκοινωνῶσι μετ' ἄλλων, ἢ ἐναντίον κυβερνητικῆς ἀπαγορεύσεως ζητοῦν νὰ διαστέλλουν ἑαυτοὺς καὶ τὰ μέλη τῆς αἱρέσεώς των δι' ἐξωτερικῶν γνωρισμάτων, τιμωροῦνται μὲ φυλάκισιν τοὐλάχιστον ἑνὸς ἔτους, καὶ ἐὰν ἔχωσι πολιτικὸν ἢ ἐκκλησιαστικὸν ἐπάγγελμα, ἀποβάλλονται τῆς ὑπηρεσίας.

Γεννᾶται λοιπὸν ἐν πρώτοις τὸ ἐρώτημα:

Τί ἐστι προσηλυτισμός; Ἡ κυριολεκτικὴ σημασία τῆς λέξεως «προσηλυτίζω» εἶναι «Προσελκύω ἢ προσπαθῶ νὰ προσελκύσω προσηλύτους», ἤτοι «προσπαθῶ νὰ διαδώσω τὰς θρησκευτικάς μου ἰδέας ἢ ἀρχὰς εἰς ἄλλους, ἀνήκοντας εἰς ἄλλο θρήσκευμα, ὥστε νὰ τοὺς πείσω νὰ γίνωσιν ὀπαδοὶ τῶν ἐμῶν ἰδεῶν ἢ ἀρχῶν». Τὸν τοιοῦτον προσηλυτισμὸν βεβαίως δὲν ἐννοεῖ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὸ Σύνταγμα ἡμῶν, διότι τοιαύτη ἑρμηνεία θὰ ἐσήμαινε στέρησιν τοῦ ἄλλου δικαιώματος, ὅπερ χορηγεῖ τ 14ον ἄρθρον τοῦ Συντάγματος:

Ἄρθρον 14. Ἕκαστος δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Ὁ ἀοίδιμος νομομαθὴς Δ. Τζιβανόπουλος, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου, διετύπωσεν ὀρθότατα τὸ ζήτημα ὡς ἑξῆς: «Ἡ θρησκεία εἶναι ἀπόρροια τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου.... Ὅστις ἐκθέτει τὸ ἴδιον δόγμα ἢ ὑπερασπίζει αὐτό, δὲν προσηλυτίζει....Ὁ ποινικὸς νόμος ὁρίζει ὅτι ἀπαγορεύεται ὁ προσηλυτισμὸς δι' ἀθεμίτων μέσων. Δὲν διακρίνει δὲ ἐὰν Ὀρθόδοξοι ἢ ἑτερόδοξοι μετέρχωνται ἀθέμιτα μέσα πρὸς ἐπικράτησιν τῆς θρησκείας των.....Ἀλλὰ ποῖα εἶναι τὰ ἀθέμιτα μέσα; Διότι μόνη ἡ ἄρνησις τῶν δογμάτων οἱασδήποτε ἄλλης θρησκείας ὑφισταμένης ἐν Ἑλλάδι, ἔστω καὶ τῆς ἐπικρατούσης Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, δὲν ἀπαρτίζει τὴν ἀξιόποινον πρᾶξιν, περὶ ἧς τὸ ἄρθρ. 198. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο τὴν ἔννοιαν ὅτι ἀρκεῖ νὰ προσπαθήσῃ τις νὰ καταστήσῃ ἐπικρατεῖς τὰς θρησκευτικάς του δόξας, καὶ ἂν δὲν μεταχειρισθῇ ἀθέμιτα μέσα, ὅπως τιμωρηθῇ, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ συνταγματικὴ ἀνοχὴ τῶν θρησκειῶν δὲν εἶναι τελεία. Ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία εἶναι ἀπαράδεκτος καὶ διότι ἀντίκειται προφανῶς εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ Συντάγματος, καθ' ὃ πᾶς τις δύναται νὰ ἐκθέτῃ προφορικῶς καὶ ἐγγράφως τοὺς στοχασμούς του, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται καὶ οἱ περὶ θρησκείας».

«Ποῖα εἶναι τὰ ***ἀθέμιτα μέσα*** κατὰ τὸν νόμον; Ὑπάρχουσι λέξεις, ἃς ὁ νόμος δὲν ὁρίζει, ὁρμώμενος ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι πᾶς ὁρισμὸς ἐν τῷ δικαίῳ εἶναι ἐπικίνδυνος. Ὀφείλομεν δὲ πρὸς ὁρισμὸν τῶν λέξεων τούτων νὰ προσφύγωμεν εἰς τὴν κοινῶς δεκτὴν γενομένην χρῆσιν. Ἐν τῇ κοινῶς λοιπὸν δεκτῇ χρήσει τί εἶναι ***ἀθέμιτον***; Εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ***ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἠθικήν***, εἰς τὴν δημοσίαν ἠθικήν. Εἰς τὰ ἀθέμιτα πρέπει νὰ συμπεριληφθῶσι καὶ ἐκεῖνα, ἅτινα ἡ ἠθικὴ ἀποκρούει, χωρὶς καὶ ὁ ποινικὸς νόμος νὰ τὰ τιμωρῇ.........Ἡ ἁπλῆ ἄρνησις τῶν δογμάτων τῆς Ἀνατολ. Ἐκκλησίας, ἡ γενομένη ὑπὸ ἑτεροδόξου, καὶ ἡ παράστασις ὑπεροχῆς τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ θρησκείας, ἐὰν δὲν συνοδεύηται μὲ ἀπειλήν, βίαν ἢ ὑπόσχεσιν, δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀθέμιτος πρᾶξις». (Τζιβανόπουλος, «Αἱρεσιῶται», 1903, Νέοι Πανδέκται Κουντουριώτου, σελ. 379–399).

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸ κατὰ τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν συνοδικὸν ἔγγραφον αὐτοῦ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν δὲν μεταχειρίζεται τὴν λέξιν «προσηλυτισμός», ἀλλὰ μόνον περὶ «***προπαγάνδας*** Προτεσταντικῆς» ποιεῖται τὸν λόγον.

Καὶ ἡ μὲν προπαγάνδα οἱασδήποτε φύσεως ὑπ' οὐδενὸς νόμου Ἑλληνικοῦ ἀπαγορεύεται. Εἶναι ὅμως φανερὸν ὅτι ὁ Μακαριώτατος ἐννοεῖ διὰ τῆς λέξεως «προ-

παγάνδα» τὸν προσηλυτισμὸν καὶ δὴ τὸν κολάσιμον τοιοῦτον, διότι εἰς τὸ τέλος τοῦ εἰρημένου ἐγγράφου του ἐπιλέγει: «Ὅθεν κατὰ καθῆκον ἐφιστῶντες τὴν ὑμετέραν προσοχὴν ἐπὶ τούτου, παρακαλοῦμεν ὅπως ἐνεργηθῶσι τὰ δέοντα καὶ τὰ ἐκ τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν Νόμων τοῦ Κράτους ἐπιβαλλόμενα».

Ἡ κατηγορία λοιπόν, ἣν ἐγείρει κατὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Εὐαγγελικοῦ δόγματος, εἶναι σαφῶς ἡ τῆς διενεργείας προσηλυτισμοῦ ἀπαγορευομένου ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν κειμένων νόμων. Καὶ εἴδομεν ἀνωτέρω τί ἀπαγορεύουσιν οἱ νόμοι οὗτοι:

α) Τὸ νὰ προσβάλῃ τις προφορικῶς, ἐγγράφως ἢ διὰ συμβολικῶν παραστάσεων, μὲ περιφρονητικοὺς χλευασμοὺς ἢ δυσμενεῖς ἐκφράσεις τὰ δόγματα καὶ ἔθιμα οἱαςδήποτε ὑφισταμένης ἐν Ἑλλάδι θρησκείας.

β) Τὸ νὰ προσπαθήσῃ τις διὰ λοιδοριῶν ἢ αἰτιάσεων νὰ διεγείρῃ μῖσος μεταξὺ θρησκευτικῶν κοινωνιῶν ὑφισταμένων ἐν Ἑλλάδι.

γ) Τὸ νὰ προσπαθήσῃ τις δι' ἀθεμίτων μέσων νὰ διαδώσῃ ἢ καταστήσῃ ἐπικρατεῖς τὰς θρησκευτικάς του δοξασίας, νὰ ἐρεθίζῃ τις τοὺς ὁμόφρονάς του εἰς ἐχθροπάθειαν κατὰ τῶν ἑτεροδοξούντων, κ.λ.π.

Εἴδομεν δὲ ὅτι ἀθέμιτα μέσα διαδόσεως θρησκευτικῶν δοξασιῶν δὲν καθορίζονται μὲν ὑπὸ τῶν κειμένων νόμων, θεωροῦνται ὅμως γενικῶς ὑπὸ τῶν νομομαθῶν ὅτι εἶναι ἡ **ἀπειλή**, ἡ ***βία***, ἡ **ἀπάτη**, ἡ **ἐξώνησις** συνειδήσεων διὰ χρημάτων ἢ ὑποσχέσεων, κ.τ.λ.

Ποίαν λοιπὸν ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω ἀξιοποίνων πράξεων ἐπιρρίπτει ἡ Α. Μακαριότης εἰς τοὺς Ἕλληνας Εὐαγγελικούς; Ποῖος Εὐαγγελικὸς προσέβαλέ ποτε «μὲ περιφρονητικοὺς χλευασμοὺς ἢ δυσμενεῖς ἐκφράσεις» τὰ δόγματα καὶ ἔθιμα τῆς Ἀνατολ. Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας; Καὶ ὅμως πόσοι καὶ πόσοι λογάδες Ὀρθόδοξοι θεολόγοι, κληρικοί τε καὶ λαϊκοί, περιέλουσαν διὰ τῶν δριμυτάτων χλευασμῶν καὶ περιφρονητικωτάτων λοιδοριῶν καὶ ὕβρεων τοὺς Ἕλληνας Εὐαγγελικούς, καὶ προφορικῶς καὶ ἐγγράφως καὶ ἀπ' ἄμβωνος καὶ διὰ βιβλίων καὶ φυλλαδίων καὶ ἐφημερίδων! Θὰ ἀπέλειπεν ἡμῖν ὅ τε χρόνος καὶ ὁ χῶρος ἵνα ἀπαριθμήσωμεν τὰ ὀνόματα ἁπλῶς τῶν οὕτω παρεκτραπέντων Ὀρθοδόξων. Τὸ νεώτατον τοιοῦτο κατόρθωμα εἶναι σύγγραμμά τι «Ὁ Ὀρθόδοξος ἀπέναντι τοῦ Διαμαρτυρομένου», ἄρτι ἐκδοθὲν ὑπὸ ἱερέως τινος ἐν Ἀθήναις (καὶ διδάκτορος τῆς Θεολογίας μάλιστα) καὶ ἀφιερούμενον πανηγυρικῶς εἰς αὐτὸν τὸν Μ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν—σύγγραμμα βρίθον εἰς πᾶσαν σχεδὸν σελίδα ὕβρεων καὶ λοιδοριῶν κατὰ τῶν Εὐαγγελικῶν, οὓς ἀποκαλεῖ «ψευδευαγγελικούς», «θρασυτάτους», «ἀμαθεῖς», «βλασφήμους», «ἀνιέρους», καὶ τὰς δοξασίας των «ἀσεβεστάτας», «παιδαριώδη πείσματα», «σοφιστείας«, «στρεψοδικίας», κλπ. κλπ.

Ὁ συγγραφεὺς οὗτος βεβαίως ἔπρεπε, συμφώνως πρὸς τὰ ἄρθρα 196 καὶ 197, νὰ ὁδηγηθῇ εἰς τὰς φυλακάς, καὶ ὡς «ἱεροκῆρυξ» νὰ ἀποβληθῇ τοῦ ἀξιώματός του. Δὲν εἴδομεν ὅμως δυστυχῶς τὸν Μ. Ἀρχιεπίσκοπον νὰ συγκινηθῇ, νὰ ἀποκηρύξῃ, νὰ νουθετήσῃ, νὰ ἐπιπλήξῃ τὸν οὕτω δεινῶς παρεκτραπέντα ὑφιστάμενόν του.

Δύναται ἡ Α. Μακαριότης νὰ κατηγορήσῃ ἡμᾶς ἐπὶ προσηλυτισμῷ δι' ἀπάτης; Ἡ Οὐνιτικὴ προπαγάνδα τὴν ἀπάτην ἔχει ὡς ὅπλον αὐτῆς, καθότι οἱ Οὐνῖται κλη-

ρικοὶ φέρουσιν ἐξωτερικὸν σχῆμα ἀπαράλλακτον καθ' ὅλα πρὸς τὸ τῶν Ὀρθοδόξων ἱερέων· καὶ τοῦτο εἶναι μέσον προσηλυτισμοῦ κατ' ἐξοχὴν ἀθέμιτον, δικαίως δὲ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διαμαρτύρεται κατὰ τῆς ἀνηθίκου καὶ δολίας ταύτης μεθόδου. Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ Εὐαγγελικοὶ δὲν μετερχόμεθα τοιαῦτα μέσα διαδόσεως τῶν δοξασιῶν ἡμῶν· εἴμεθα οἱ ἐν τῷ φανερῷ διαφωνοῦντες πρὸς διαφόρους Ὀρθοδόξους διδασκαλίας καὶ ἔθιμα, καὶ ἀπεκρούσαμεν ἀνέκαθεν τὴν πολλαχόθεν δοθεῖσαν ἡμῖν προτροπὴν τοῦ νὰ μὴ ἀποχωριζώμεθα φανερῶς τῆς Ὀρθοδόξου μάνδρας, ἀλλὰ νὰ μένωμεν ἐντὸς αὐτῆς, ἔχοντες τὰς ἀτομικὰς ἡμῶν δοξασίας καὶ ἐργαζόμενοι ἐκ τῶν ἔνδον ὑπὲρ ἀναζωπυρήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Τοιαύτην ὅμως πολιτείαν ὑποκρισίας καὶ ἀπάτης δὲν θεωροῦμεν συμβιβαζομένην πρὸς τὴν Χριστιανικὴν ἠθικήν, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τὴν κοσμικὴν τοιαύτην.

Ἄλλοτε ἠρέσκοντο οἱ κατὰ τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν πρὸς ἐπίδειξιν φωνασκοῦντες νὰ τοὺς ἀποκαλῶσι «μίσθαρνα ὄργανα» δὲν ἠξεύρομεν τίνος ξενικῆς προπαγάνδας. Μὲ τὴν φράσιν ταύτην ἀπεδίδετο εἰς τοὺς Εὐαγγελικοὺς Ἕλληνας ἡ μομφὴ ὅτι χάριν «μισθοῦ», ἤτοι χρημάτων, ἢ ὠφελήματός τινος, ἠσπάσθησαν τὰς Εὐαγγελικὰς ἀρχάς! Τὴν σήμερον δὲν τολμᾷ τις πλέον νὰ ἀποδώσῃ αὐτοῖς τὴν μυσαρὰν ταύτην συκοφαντίαν, διότι ἀπεδείχθη ἡλίου φαεινότερον ὅτι αἱ Ἑλλ. Εὐαγγελικαὶ κοινότητες ἐπιβάλλουσιν εἰς τὰ μέλη αὐτῶν ἀντὶ ὠφελημάτων θυσίας ὑλικὰς διὰ τὴν συντήρησιν τῶν πτωχικῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν – θυσίας ἀγνώστους εἰς τὰς Ὀρθοδόξους ἐκκλ. κοινότητας. Ὥστε ἐπὶ προσηλυτισμῷ διὰ χρημάτων ἢ ὑποσχέσεων θὰ ἦτο μωρία νὰ κατηγορηθῶσιν οἱ Ἕλληνες Εὐαγγελικοί. Ἐξ ἴσου ἀστεῖον θὰ ἦτο νὰ λεχθῇ ὅτι προσηλυτίζουσι δι' ἀπειλῶν ἢ ἀσκήσεως βίας αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς τῆς Ὀρθοδόξου μάνδρας. Ποῦ εἶναι λοιπὸν τὰ ἀθέμιτα μέσα, ἅτινα καὶ μόνα καταδικάζουσι καὶ τιμωροῦσιν οἱ νόμοι;

Ὡς προπαγάνδαν, ἤτοι κολάσιμον προσηλυτισμόν, ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν χαρακτηρίζει ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν τὸ ἁπλοῦν κήρυγμα ἀπ' ἄμβωνος τῶν Εὐαγγελικῶν ἐκκλησιῶν. Ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦτο ἐκτρέπεται εἰς χλευασμοὺς ἢ δυσμενεῖς ἐκφράσεις ἢ λοιδορίας, οὔτε ἰσχυρίζεται οὔτε δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ἡ Α. Μακαριότης, ἁπλούστατα διότι τὰ Εὐαγγελικὰ κηρύγματα οὐδέποτε ἀπομακρύνονται τῆς αὐστηρᾶς ἀναπτύξεως πνευματικῶν ἀληθειῶν τῆς Ἁγ. Γραφῆς, καταλλήλων δι' οἱονδήποτε Χριστιανὸν οἱουδήποτε δόγματος. Τὰ εἰς τὸν «Ἀστέρα τῆς Ἀνατολῆς» τακτικῶς δημοσιευόμενα κηρύγματα εἶναι πάντα ἀναδημοσιεύσεις λόγων κηρυχθέντων ἀπ' ἄμβωνος εἰς διαφόρους Ἑλλ. Εὐαγγελικὰς Ἐκκλησίας. Καὶ ἐξ αὐτῶν δύναται πᾶς τις νὰ κρίνῃ τὸ ποιὸν τῶν Εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων.

Φρονοῦμεν ὅτι ἀρκοῦσι τὰ ἀνωτέρω ὅπως ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ Α. Μακαριότης ἔπεσε θῦμα κακοβούλων ἢ ἐσφαλμένων εἰσηγήσεων καὶ πληροφοριῶν, ὅτε συνέταξε τὸ περὶ τῆς «Προτεσταντικῆς ἐν Ἑλλάδι προπαγάνδας» Συνοδικόν του ἔγγραφον. Ἐξ ἴσου δὲ πεπλανημένην θεωροῦμεν τὴν ἐν τέλει τοῦ ἐγγράφου ἐκείνου γνώμην του, ὅτι ἡ προπαγάνδα αὕτη ἀποτελεῖ «κίνδυνον διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος». Τὸ κήρυγμα τοῦ καθαροῦ καὶ ἀμιγοῦς Εὐαγγελίου δὲν ἀποτελεῖ κίνδυνον, ἀλλὰ πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν ἠθικοποίησιν καὶ φρονημάτισιν τοῦ ἔθνους. Εἶναι ἡ μικρὰ καὶ καλὴ ζύμη, ἥτις τείνει εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ζύμωσιν ἐπ'

ἀγαθῷ τῆς κοινωνίας μας, ἧς τὰ ἕλκη δυστυχῶς γνωρίζομεν πάντες. Ἡμεῖς ἡ μικρὰ καὶ ἀδύνατος μειονότης οὔτε ἀξιοῦμεν οὔτε ἐλπίζομεν νὰ κάμωμεν τὸ ἔθνος μας Προτεσταντικόν. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλομεν καὶ ποθοῦμεν καὶ ἐργαζόμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν, εἶναι τὸ νὰ ἐπικρατήσωσιν εἰς τὸ ἔθνος ἡμων αἱ ἀρχαὶ τοῦ Εὐαγγελίου, αἵτινες κατὰ τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν ἐλησμονήθησαν ἢ παρεμερίσθησαν. Οὐδεὶς περισσότερον ἡμῶν θὰ χαρῇ, ὅταν ἅπαντες οἱ Ὀρθόδοξοι ναοὶ θὰ ἀντηχῶσι κατὰ Κυριακὴν ἐκ κηρυγμάτων πνευματικῶν, ὁδηγούντων τὸν λαὸν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε καὶ ἡ κοινωνία καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν θὰ ἀνανήψῃ ἐκ τῆς σημερινῆς ἀξιοθρηνήτου αὐτοῦ πνευματικῆς καταστάσεως καὶ θὰ ἦναι οὐχὶ κατ' ὄνομα μόνον, ἀλλὰ καὶ πράγματι Χριστιανικόν.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ Μ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον
ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
Τμῆμα Ἐκκλησιαστικῶν

Ἐνταῦθα.

Σήμερον μόλις ἰδὼν ἀντίγραφον τοῦ ἐγγράφου, ὅπερ καθ' ἡμῶν καὶ τῶν ἐν Κατερίνῃ Εὐαγγελικῶν ἀπηύθυνε πρὸς τὸ ὑμέτερον Ὑπουργεῖον ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, παρακαλῶ ὅπως λάβητε ὑπ' ὄψιν τὴν ἀκόλουθον εἰς αὐτὸ ἀπάντησίν μου:

1. Ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ λέγεται ὅτι «ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς Παλαιοῖς Ἀνακτόροις ἐγκατεστάθη Προτεσταντικὸς ναός», ὡς εἰ ἦτο νέον τι ἐκεῖ ἵδρυμα ὁ ναὸς οὗτος. Παρακαλῶ νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦν ἱδρυμένος αὐτόθι ἀπὸ τῆς εἰς Ἑλλάδα ἀφίξεως τοῦ Διαμαρτυρομένου τὸ δόγμα βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α', ὅπου καὶ ἀνέκαθεν ἐγίνετο τακτικῶς λατρεία κατὰ τὸν τρόπον τῶν «Προτεσταντῶν»· μόνον δὲ ἐσχάτως εἶχεν ἀτόπως χρησιμοποιηθῆ ὡς ἀποθήκη ἐπίπλων τῆς ἄλλοτε βασιλίσσης Ὄλγας, καὶ ὅτε ἐξεκενώθη, παρεχωρήθη εἰς τοὺς ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τοῦ Ἐσωτερικοῦ πρόσφυγας Ἕλληνας Διαμαρτυρομένους, τοὺς ἀποτελέσαντας τὴν Β'. Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν Ἀθηνῶν, ὅπως χρησιμοποιῆται ὑπ' αὐτῶν διὰ τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν ἀνάγκας. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη περιλαμβάνει τὰ ἐνταῦθα ἐγκατεστημένα λείψανα πέντε Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν, ἤτοι, Σμύρνης, Μαγνησίας, Καισαρείας, Μουταλάσκης καὶ Φλαβιανῶν, ὡς καί τινας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρόσφυγας, τούτων δ' ἐγὼ τυγχάνω ποιμήν, ὡς ἤμην τοιοῦτος ἐπὶ τριακονταετίαν ἐν Σμύρνῃ.

2. Λέγεται ἐν τῷ εἰρημένῳ ἐγγράφῳ ὅτι κηρύττω πρὸς τὰς νεάνιδας τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως καὶ πρὸς φοιτητρίας τοῦ Πανεπιστημίου. Τοῦτο εἶναι τελείως ἀνακριβές. Ἐγὼ κηρύττω πρὸς τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἧς προΐσταμαι.

Ἐὰν μεταξὺ τῶν προσερχομένων ὑπάρχουσι καὶ νεάνιδες ἀνήκουσαι εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἕνωσιν Νεανίδων, γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἑνώσεως ταύτης ὑπάρχει ἱκανὸς ἀριθμὸς νεανίδων ἐξ Εὐαγγελικῶν οἰκογενειῶν. Τίς θὰ ἀρνηθῇ εἰς Εὐαγγελικὰς νεάνιδας τὸ δικαίωμα νὰ προσέρχωνται εἰς τὰς διδασκαλίας τῆς ἐκκλησίας των διότι τυγχάνουσι συγχρόνως μέλη τῆς Χριστ. Ἑνώσεως Νεανίδων; Καὶ τίς θὰ ἀρνηθῇ εἰς τοιαύτας νεάνιδας τὸ δικαίωμα νὰ ὦσι καὶ φοιτήτριαι τοῦ Πανεπιστημίου; Ἡ λατρεία ἡμῶν γίνεται δημοσίᾳ, καθ' ὃ δικαίωμα παρέχει ἡμῖν ὁ συνταγματικὸς χάρτης· οὐδένα δὲ οἰκειοθελῶς προσερχόμενον δικαιούμεθα νὰ ἀποκλείσωμεν, εἰς οἱονδήποτε δόγμα καὶ ἂν ἀνήκῃ.

3. Εἰς τὸν ἐξ 130 περίπου (οὐχὶ 300) Εὐαγγελικῶν οἰκογενειῶν ἀποτελεσθέντα ἐν Κατερίνῃ προσφυγικὸν συνοικισμὸν ἀπῆλθον ἤδη δὶς κατὰ καθῆκον ὡς Εὐαγγελικὸς ἱεροκῆρυξ. Περὶ αὐτῶν θὰ ἀπαντήσῃ, δὲν ἀμφιβάλλω, ὁ κ. Π. Λογγινίδης ὡς ἁρμόδιος, καθ' ὃ τυγχάνων ἐφέτος πρόεδρος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἑλλ. Εὐαγγ. Ἐκκλησιῶν. Ἐγὼ περιορίζομαι νὰ σᾶς βεβαιώσω ὅτι ἐσφαλμένως λέγεται ἐν τῷ ἐγγράφῳ ὅτι «ὁ ἐν λόγῳ συνοικισμὸς ἀπετελέσθη ἐκ τέως Ὀρθοδόξων καταγομένων ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Τραπεζοῦντος καὶ Νεοκαισαρείας, ἀλλὰ σήμερον οὗτοι μετεβλήθησαν εἰς φανατικοὺς Προτεστάντας». Διότι διατελέσας ἐπὶ 29 συναπτὰ ἔτη πρόεδρος τοῦ ἐν Σμύρνῃ Ἑλληνικοῦ Εὐαγγελικοῦ Συνδέσμου, εἰς ὃν ἀνῆκε καὶ ἡ πολυπληθὴς Ἐκκλησία τῆς Ὀρδοῦ (Κοτυώρων) τοῦ Πόντου, εἶμαι εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσω ὅτι ὁ ἐν Κατερίνῃ συνοικισμὸς ἀπετελέσθη ἐξ Εὐαγγελικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες πολὺ πρὸ τῆς ἐθνικῆς καταστροφῆς ἀπετέλουν τὴν πολυπληθῆ Εὐαγγελικὴν κοινότητα τῆς Ὀρδοῦ, περιλαμβάνουσαν ἀριθμὸν ἴσως τετραπλάσιον τῶν νῦν ἐν Κατερίνῃ οἰκογενειῶν, ὡς καὶ ἐξ οἰκογενειῶν ἑτέρας πολυμελοῦς Εὐαγγελικῆς κοινότητος, τῆς Φάτσης, καὶ ἄλλων εἰσέτι μερῶν τοῦ Πόντου, προσέτι δὲ περιλαμβάνει καὶ τινας οἰκογενείας τῆς Εὐαγγελικῆς κοινότητος Μαγνησίας. Ὥστε δὲν μετεβλήθησαν οὗτοι σήμερον εἰς Προτεστάντας, ἀλλ' ἦσαν τοιοῦτοι ἐν ταῖς πατρίσιν αὐτῶν.

4. Εἶναι προσβλητικὸν κατὰ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν αἰσθήματος νὰ ὀνομαζώμεθα «ξένη προπαγάνδα». Δὲν εἴμεθα ξένοι οὔτε ἐργαζόμεθα ὑπὲρ ξένου τινὸς σκοποῦ. Εἴμεθα Ἕλληνες γνήσιοι μὲ γνησιώτατον Ἑλληνικὸν φρόνημα, ἐπηυξημένον ὡς ἐκ τῶν Εὐαγγελικῶν ἡμῶν πεποιθήσεων, αἱ δὲ προσφυγικαὶ αὗται ἐκκλησίαι, καθ' ὧν τὸ ἔγγραφον, ἀριθμοῦσι νεκροὺς ἐν τῷ Μικρασιατικῷ πολέμῳ, καθ' ὃν προσῆλθον μεταξὺ τῶν πρώτων ὡς ἐθελονταί· ἀριθμοῦσι τοὺς ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν «δικαστηρίων ἀνεξαρτησίας» ἀπαγχονισθέντας ἢ ἐξορισθέντας δι' ἐθνικοὺς λόγους, καὶ ὑπεβλήθησαν εἰς τὰς αὐτὰς καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες θυσίας καὶ ὑπέστησαν τοὺς αὐτοὺς σκληροὺς ἐξοντωτικοὺς παρὰ τῶν Τούρκων διωγμούς. Ἂς μὴ θεωρηθῇ δὲ παρακαλῶ περιαυτολογία νὰ προσθέσω ὅτι ἐγὼ αὐτὸς συνειργάσθην μετὰ τοῦ μακαρίτου Μητροπολίτου Σμύρνης εἰς ὅλα τὰ ἐθνικὰ ζητήματα, χρησιμεύσας ὡς δεξιὰ χεὶρ αὐτοῦ διὰ ἔκθεσιν ἢ ἀναφορὰν ἢ τηλεγράφημα συντεταγμένον Ἀγγλιστί, καὶ ἀνεξαρτήτως δέ, καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς Μικρασιατικῆς ὑποθέσεως ἀπέστειλα ἐκτενῆ ἔκθεσιν διὰ τοῦ Ἁρμοστοῦ κ. Μαυρουδῆ εἰς τοὺς Ἀμερικανοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ πρώτου ἐν Παρισίοις Συνεδρίου, ὅτε ἐκρίνετο ἡ τύχη τῆς Ἰωνίας, καὶ ἐν τέλει ἔντονον τηλεγράφημα πρὸς

τὸν Παγκόσμιον Εὐαγγελικὸν Σύνδεσμον κατὰ τῆς σκληρᾶς τῶν Δυνάμεων ἀποφάσεως ὅπως ἐπανέλθη ἡ Ἰωνία ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦτο καὶ ἤμην ἐκ τῶν ἐν Σμύρνη προγεγραμμένων, καὶ Τοῦρκοι χωροφύλακες μὲ ἐζήτησαν εἰς τὴν οἰκίαν μου ὅτε ἀνακατελήφθη ὑπ' αὐτῶν ἡ Σμύρνη.

5. Ἂς μοὶ ἐπιτραπῇ παρακαλῶ νὰ δηλώσω ὅτι ἀδίκως ἐν τῷ ἐν λόγῳ ἐγγράφῳ ἐκφράζεται φόβος περὶ «κινδύνου διασπάσεως τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἑνότητος» διὰ τῆς ὑπάρξεως καὶ λειτουργίας τῶν Εὐαγγελικῶν ἐκκλησιῶν. Παρῆλθε, νομίζω, ὁ καιρὸς καθ' ὃν τὰ ἔθνη ἐθεώρουν τὴν θρησκείαν ὡς βάσιν τῆς ἑνότητος αὐτῶν. Ἡ παρὰ πάντων τῶν ἐθνῶν ἀναγνωρισθεῖσα ἐλευθερία τοῦ λόγου, ἐλευθερία τῆς σκέψεως, ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, ἀποκλείει ὁριστικῶς τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ὡς βάσιν τῆς ἑνότητος. Εἶναι δυστυχῶς γνωστὸν ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν λογίων στεροῦνται ὁλοκλήρως θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, καὶ ὅμως δὲν παύουσιν ὄντες Ἕλληνες καὶ ἔχοντες Ἑλληνικὸν φρόνημα καὶ ὑπηρετοῦντες τὴν πατρίδα, ἐὰν κληθῶσι πρὸς τοῦτο. Καταγωγὴ Ἑλληνική, αἴσθημα Ἑλληνικὸν καὶ γλῶσσα Ἑλληνικὴ εἶναι νομίζω τὰ μόνα, ἐπὶ τῶν ὁποίων δύναται καὶ πρέπει νὰ στηριχθῇ καὶ νὰ καλλιεργηθῇ ἡ ἐθνικὴ ἑνότης.

6. Τὸ κράτος ἂς μὴ φοβῆται τοὺς Εὐαγγελικούς, διότι οὐδένα ἕτερον σκοπὸν ἐξυπηρετοῦσιν εἰμὴ τὴν ἠθικοποίησιν τῶν ἀκροατῶν διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰς προπαγανδισμὸν εἶναι ὅλως ἀκατάλληλοι καὶ ἀνίκανοι, διότι οὐδὲ τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν προτρέπουσιν εἰς προσχώρησιν εἰς τὸ δόγμα των καὶ ἕνωσιν μετὰ τῆς ἐκκλησίας των, φρονοῦντες ὅτι ἕκαστος, ὡς ὑπεύθυνος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὀφείλει ἐξ ἰδίας προαιρέσεως νὰ ζητήσῃ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου διαγραφομένην ὁδόν. Ἐὰν δέ τις αὐθορμήτως προσέλθῃ, ὑποβάλλεται εἰς αὐστηρὰς ἐξετάσεις τῶν τε φρονημάτων καὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, πρὶν ἢ γίνῃ δεκτός.

Ἐλπίζω ὅτι τὰ ἀνωτέρω εἶναι ἀρκετὰ νὰ καταδείξωσιν ὅτι αἱ πληροφορίαι ἐξ ὧν προέκυψε τὸ καθ' ἡμῶν ἔγγραφον, δὲν ἦσαν οὔτε ἀκριβεῖς οὔτε ἐπαρκεῖς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4ῃ Ἰουλίου 1925.

Εὐπειθέστατος

Ξ. Π. ΜΟΣΧΟΥ δ. φ.
Ποιμὴν τῆς Β.' Ἑλληνικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας Ἀθηνῶν.

Ἡ θεοπνευστία τῆς Ἁγ. Γραφῆς. Ἄγγλος τις θεολόγος, ὁ Δόκτωρ Marsh, γράφων ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, λέγει τὰ ἑξῆς ἐπίκαιρα: «Μερικοὶ παραδέχονται ὅτι ἡ Γραφὴ εἶναι κατὰ λέξιν θεόπνευστος, ἄλλοι ὅτι οὐχὶ αἱ λέξεις, ἀλλὰ τὸ γενικὸν πνεῦμα εἶναι θεόπνευστον. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνατέμνωμεν ἔτσι τὴν θεοπνευστίαν· τοῦτο δὲν εἶναι οὔτε λογικὸν οὔτε πρακτικόν. Εἶναι ὡσὰν ἔλεγέ τις ὅτι μία μουσικὴ μελῳδία εἶναι ἄσχετος πρὸς τὰ στοιχεῖα (τὰς νότας) αὐτῆς, ἢ ὅτι εἷς μαθηματικὸς ὑπολογισμὸς εἶναι ἄσχετος πρὸς τοὺς ἀριθμούς, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται. Πᾶν δένδρον ἐκ τῶν καρπῶν αὐτοῦ γινώσκεται. Ὅπως ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπέδειξεν ἐκ τῶν ἔργων καὶ διδασκαλιῶν Του ὅτι ἦτο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ ἡ Ἁγ. Γραφὴ ἀποδεικνύει ἐκ τῆς ἐνεργείας της εἰς τὴν ψυχὴν ὅτι εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ».

ΠΕΡΙ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

*Ἡ δουλεία, τοῦτ᾿ ἔστιν ὁ θεσμὸς ἐκεῖνος, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἄνθρωποί τινες δὲν εἶχον τὰ δικαιώματα ἐλευθέρων ἀνθρώπων, ὡς λ. χ. τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διαθέτουν ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἐργασίαν των, ἀλλ᾿ ἦσαν ἁπλῶς **κτήματα** ἀνήκοντα εἰς ἄλλους, εἶναι θεσμὸς πανάρχαιος, προῆλθε δὲ βαθμηδὸν ἐκ τῶν πολέμων. Ἀρχικῶς, πρὸ τῆς συμπήξεως κοινοτήτων καὶ ἐθνῶν, ὅτε οἱ ἄνθρωποι ἔζων μεμονωμένοι ὡς κυνηγοὶ ἢ ποιμένες καὶ ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλους, οἱ νικηταὶ ἐφόνευον τοὺς ἡττημένους καὶ διήρπαζον τὰ ὑπάρχοντά των. Βραδύτερον, ἐφ᾿ ὅσον διεμορφώνοντο κοινότητες ἀνθρώπων, κοινωνίαι, ἑνώσεις πατριῶν εἰς φυλάς, καὶ φυλῶν εἰς ἔθνη, ἐπειδὴ ἀφ᾿ ἑνὸς ὑπῆρχεν ἡ ἀνάγκη καλλιεργείας τῆς γῆς καὶ παραγωγῆς εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, ἀφ᾿ ἑτέρου δὲ οἱ ἄνδρες μιᾶς κοινωνίας ἢ ἑνὸς ἔθνους δὲν ηὐκαίρουν διὰ τὰ τοιαῦτα ἔργα, διότι ἦσαν διαρκῶς ἀπησχολημένοι εἰς πολέμους πρὸς ἄλλα ἔθνη καὶ κοινωνίας, ἐπεκράτησε βαθμηδὸν ἡ συνήθεια τοῦ νὰ μὴ φονεύωνται οἱ αἰχμάλωτοι πολέμου, ἀλλὰ νὰ ὑποχρεοῦνται καταναγκαστικῶς εἰς τὰ ἀνωτέρω ἔργα διὰ λογαριασμὸν τῶν νικητῶν, ἄνευ ἄλλης ἀμοιβῆς εἰμὴ τῆς διατροφῆς των, καὶ ἄνευ τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ διαθέσουν ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἐργασίαν των κατ᾿ ἄλλον τρόπον. Ἐπειδὴ δὲ ἀφ᾿ ἑνὸς μὲν οἱ ἐλεύθεροι πολῖται διαρκῶς ἀπεδεκατίζοντο εἰς τοὺς πολέμους, ἀφ᾿ ἑτέρου δὲ οἱ δοῦλοι, περιοριζόμενοι εἰς εἰρηνικὰ ἔργα, ἐπολλαπλασιάζοντο διὰ τῆς τεκνοποιΐας, εἰς πολλὰς ἀρχαίας κοινότητας καὶ πολιτείας συνέβη ὥστε οἱ δοῦλοι νὰ ἦναι πολυαριθμότεροι τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν. Τοῦτο συνέβη εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην ἐπὶ Ἰουλίου Καίσαρος.*

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα εὑρίσκομεν τὴν δουλείαν ἤδη κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς χρόνους, βραδύτερον δὲ εἰς τὴν κλασσικὴν Ἑλλάδα εἰς πολὺ εὐρυτέραν κλίμακα. Οἱ δοῦλοι δὲν προήρχοντο μόνον ἐξ αἰχμαλωσίας πολέμου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνδραποδισμοῦ ὑπὸ πειρατῶν, λῃστῶν, κτλ. ὑπῆρχον δὲ εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις δημόσιαι ἀγοραί, ὅπου ἐξετίθεντο δοῦλοι εἰς ἀγοροπωλησίαν. Ὑπῆρχεν ἀληθῶς μία σποραδικὴ ἀποδοκιμασία κατὰ τοῦ ἀνδραποδισμοῦ Ἑλλήνων, ἀλλὰ δὲν ἐπεκράτησεν, οὕτω δὲ Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες δοῦλοι ἐπωλοῦντο δημοσίᾳ ἐν Ἑλλάδι ἀκόμη καὶ πρὸς τοὺς πράκτορας Ἀσιατῶν καὶ Αἰγυπτίων βασιλέων καὶ μεγιστάνων. Ἐν Ἀθήναις μάλιστα ὁ ὀφειλέτης, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος αὐτοῦ, ἐγίνετο τὸ ἀνδράποδον τοῦ δανειστοῦ του καὶ ἐπωλεῖτο ὑπ᾿ αὐτοῦ· τοῦτο κατηργήθη διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος. Ἐπίσης ἐλεύθεροι γονεῖς ἐπώλουν τὰ τέκνα των ὡς ἀνδράποδα· τοῦτο μόνον ἐν Ἀθήναις ἀπηγορεύετο. Ὑπῆρχον δὲ οὐχὶ μόνον δοῦλοι ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ δοῦλοι τῆς πολιτείας, ὅπως ἐν Ἀθήναις, οἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς ὑπηρέται τῶν ναῶν, ἐργάται τῶν μεταλλείων, κωπηλάται τῶν τριήρεων, ὑπηρέται τοῦ στρατοῦ· καὶ εἰδικὸν σῶμα 1200 Σκυθῶν τοξοτῶν, ὅπερ ἐξετέλει ἀστυνομικὰ καθήκοντα.

Οἱ δοῦλοι τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἠδύναντο νὰ ἀπελευθερωθοῦν ἢ δι᾿ ἐξαγορᾶς κατόπιν συμφωνίας μὲ τοὺς κυρίους των, ἢ δι᾿ ἁπλῆς ἀποφάσεως τῶν κυρίων

των ἢ τῆς πολιτείας. Οἱ ἀπελεύθεροι δοῦλοι δὲν ἐγίνοντο τακτικοὶ πολῖται Ἀθηναῖοι ἀλλὰ «μέτοικοι», κατέχοντες μέσην τινα θέσιν μεταξὺ ἐλευθέρων πολιτῶν καὶ δούλων.

Ο Ἀριστοτέλης ἐθεώρει τὴν δουλείαν ὡς θεσμὸν φυσικὸν καὶ ἀναγκαῖον, κατεδίκαζεν ὅμως τὸν ἀνδραποδισμὸν Ἑλλήνων καὶ ἐπέμενεν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς προστασίας τῶν δούλων κατὰ τῆς τυραννίας καὶ ὠμότητος τῶν κυρίων των· συνίστα δὲ ὅπως ὁ δοῦλος ἀναλαμβάνῃ τὴν ἐλευθερίαν του μετὰ ὡρισμένην περίοδον πιστῆς ὑπηρεσίας. Ὁ Πλάτων ἐπίσης κατεδίκαζε τὸν ἀνδραποδισμὸν Ἑλλήνων, ἀπεδέχετο ὅμως τὸν θεσμὸν τῆς δουλείας ὡς ἀναγκαῖον εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς πολιτείας, καὶ ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς κατέκρινε τὴν ὠμότητα πρὸς τοὺς δούλους, ἐθεώρει τούτους ὡς τάξιν ἀξίαν περιφρονήσεως. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες φιλόσοφοι ἐλαχίστην προσοχὴν ἔδιδον εἰς τὸ ζήτημα τῆς δουλείας· οἱ Ἐπικούρειοι παρεδέχοντο αὐτὴν ὡς ἐξυπηρετικὴν τῆς εὐμαρείας καὶ τῶν ἀπολαύσεων, ἃς ἐπεζήτουν, οἱ Στωϊκοὶ ἐθεώρουν τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας ἢ δουλείας ὡς ἀποτέλεσμα τυχαίων περιστάσεων καὶ ἐπουσιῶδες διὰ τὴν ἀληθῆ σοφίαν. Μόνον ἐκ τῶν ποιητῶν τινες, ὡς ὁ Ἄλεξις, ὁ Φιλήμων καὶ ὁ Εὐριπίδης ἀποδίδουν εἰς τοὺς δούλους εὐγενῆ ἀνθρώπινα αἰσθήματα, ἰδανικὰ καὶ δικαιώματα.

Οἱ Εἵλωτες τῆς ἀρχαίας Λακωνίας ἦσαν αὐτόχθονες Λάκωνες, οὓς οἱ Ἀχαιοὶ καθυπέταξαν καὶ περιήγαγον εἰς κατάστασιν δουλείας πρὸ τῆς καθόδου τῶν Δωριέων. Ἦσαν δοῦλοι τῆς πολιτείας, ἀναπόσπαστοι τῆς γῆς, παραχωρούμενοι ὑπὸ τῆς πολιτείας εἰς τοὺς Σπαρτιάτας πολίτας πρὸς καλλιέργειαν τοῦ ἐδάφους, κατέβαλλον δὲ εἰς τοὺς κυρίους των τούτους ἐτήσιον ἐνοίκιον εἰς εἴδη γεωργικά. Ἐν ὥρᾳ πολέμου ὑπηρέτουν ὡς ὁπλῖται ἢ κωπηλᾶται. Δὲν ἠδύναντο δὲ νὰ ἀπελευθερωθῶσι.

Παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας ηὐρύνθη καὶ ἐσυστηματοποιήθη. Ἐνῷ δέ, ὡς ἐλέχθη, κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Ρώμης οἱ δοῦλοι ἦσαν αἰχμάλωτοι πολέμου, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Καίσαρος καὶ κατόπιν, ἐπειδὴ ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ἐξανδραποδισμὸς μεγάλων ὁμάδων αἰχμαλώτων πολέμου ἐπέφερεν ἐπιζήμιον ἐλάττωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νέων χωρῶν, ἃς κατέκτων αἱ Ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες, ἐσταμάτησεν ἡ τοιαύτη χρησιμοποίησις τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἤρχισαν νὰ ἀγοράζωνται οἱ δοῦλοι εἰς τὰς μεγάλας δουλεμπορικὰς ἀγοράς. Τοῦτο παρήγαγεν ἀμέσως μεγάλην ἐπέκτασιν τῆς σωματεμπορίας. Οἱ πειραταὶ ἐξεχύθησαν καθ' ὅλην τὴν Μεσόγειον, ἁρπάζοντες ὅπου ἠδύναντο ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδία, καὶ μετεπώλουν αὐτοὺς ὡς δούλους.

Οἱ δοῦλοι τῶν Ρωμαίων ἦσαν, ὡς ἐλέχθη, τόσον πολυάριθμοι, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν κίνδυνον κοινωνικὸν καὶ πολιτειακόν. Ἡ ἱστορία τῆς Ρώμης ἀναφέρει πολλὰς στάσεις καὶ ἐπαναστάσεις δούλων μεγάλας καὶ μικράς· ἡ σοβαρωτέρα ἦτο ἐν αὐτῇ τῇ Ρώμῃ, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτάκου κατὰ τὸ ἔτος 73 π. Χρ. καὶ διήρκεσε δύο ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ στρατὸς τῶν δούλων ἐλεηλάτησε διαφόρους ἐπαρχίας, κατετρόπωσε πολλὰ τακτικὰ Ρωμαϊκὰ στρατεύματα καὶ ἠπείλησε καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν τῆς Ρώμης.

Μετὰ τοῦτο ἐθεσπίσθησαν αὐστηρότατοι νόμοι περὶ δουλείας εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Συγχρόνως ὅμως ἄλλοι νόμοι ἔδωκαν προστασίαν τινὰ εἰς τοὺς δούλους, καὶ παρέσχον εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα τῆς ἐξαγορᾶς τῆς ἐλευθερίας των. Ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ 2ου αἰῶνος μ. Χρ. ἀπηγορεύθη ὁ ἀκρωτηριασμὸς τῶν δούλων,

ὁ διαμελισμὸς τῶν δούλων οἰκογενειῶν, ὁ ἀνδραποδισμὸς διὰ χρηματικὰ χρέη, καὶ ἡ θανάτωσις δούλων ὑπὸ τῶν κυρίων αὐτῶν.

Ἡ ἐμφάνισις καὶ ἐπικράτησις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐβελτίωσε κατὰ πολὺ τὴν θέσιν τῶν δούλων, δὲν κατήργησεν ὅμως τὸν θεσμὸν τῆς δουλείας. Καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἀπεδόθη μομφὴ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπὸ πολλῶν νεωτέρων κατηγόρων αὐτοῦ, διότι δὲν κατεδίκασε τὴν δουλείαν ὡς κοινωνικὸν ἔγκλημα οὐδὲ ἐζήτησε τὴν κατάργησιν αὐτοῦ. Ἡ μομφὴ αὕτη δὲν εἶναι δικαία. Ἡ δουλεία ἦτο θεσμὸς τόσον θεμελιώδης τοῦ Ρωμαϊκοῦ κρατικοῦ καὶ κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος, ὥστε ἡ ἀπότομος κατάργησις αὐτοῦ θὰ ἐπέφερε κοινωνικὰς ἀνατροπὰς τρομακτικὰς καὶ ἀποτελέσματα ὀλέθρια δι' αὐτοὺς τοὺς δούλους, ἐὰν πρῶτον δὲν προπαρεσκευάζετο τὸ ἔδαφος πρὸς τὴν τοιαύτην κατάργησιν. Ὁ Χριστιανισμὸς ὅθεν περιωρίσθη νὰ κηρύξῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν **ἀγάπην** *μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν* **ἰσότητα** *πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ Χριστῷ. Ὁ Παῦλος γράφει: «Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε· οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην. οὐκ ἔνι δοῦλος ἢ ἐλεύθερος· οὐκ ἔνι ἄρσεν ἢ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλάτ. γ'. 28). «Ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστὸς» (Κολοσσ. γ'. 11). Οἱ δοῦλοι ἐγίνοντο δεκτοὶ εἰς τὴν Χριστιανικὴν κοινωνίαν ἐξ ἴσου μὲ πάντα ἄλλον, φαίνεται δὲ ὅτι εἰς πάσας τὰς κατὰ τόπους ἐκκλησίας ὑπῆρχον δοῦλοι ὡς μέλη κοινωνά. Ἡ δὲ Χριστιανικὴ διδασκαλία, ἀναγνωρίσασα τὴν δουλείαν ὡς ἀναγκαῖον κακόν, μὴ δυνάμενον πρὸς τὸ παρὸν νὰ καταργηθῇ, προσεπάθησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ ρυθμίσῃ τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δούλων καὶ τῶν κυρίων αὐτῶν συμφώνως πρὸς τὸ Χριστιανικὸν πνεῦμα. «Δοῦλος ἐκλήθης;» γράφει ὁ Παῦλος, «μή σοι μελέτω· ἀλλ' ἐὰν καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι. Ὁ γὰρ ἐν Κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος, ἀπελεύθερος Κυρίου ἐστίν· ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύθερος κληθείς, δοῦλός ἐστι Χριστοῦ» (Α'. Κορινθ. ζ'. 21, 22). Καὶ ἀλλαχοῦ: «Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς» (Κολοσσ. δ' 1). «Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα, ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ· μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας δουλεύοντες τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις. . . . Καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς τοὺς δούλους ὑμῶν ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ Κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς καὶ προσωποληψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ» (Ἐφεσ. ς'. 5—9). Ἔχομεν δὲ καὶ τὴν συγκινητικὴν ἐκείνην πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Παῦλος τῷ γράφει περὶ τοῦ Ὀνησίμου, δούλου τοῦ Φιλήμονος, ὅστις φαίνεται ὅτι ἐδραπέτευσε συναποκομίζων καὶ χρήματά τινα τοῦ κυρίου του. Τοῦτον ὁ Παῦλος, ἀφοῦ ἐκράτησε πλησίον του καὶ ἐδίδαξε τὸν Χριστόν, ἀποστέλλει ὀπίσω πρὸς τὸν Φιλήμονα, τὸν ὁποῖον παρακαλεῖ νὰ τὸν συγχωρήσῃ καὶ νὰ τὸν δεχθῇ, «οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν. . . .» «εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. . . . ἐγὼ ἀποτίσω, ἵνα μὴ λέγω σοι ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. Ναί, ἀδελφέ, ἐγώ σου ὀναίμην ἐν Κυρίῳ· ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάχνα ἐν Κυρίῳ».*

(ἀκολουθεῖ)

Η ΕΡΗΜΟΝΗΣΟΣ
Η
ΤΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟΝ ΤΩΝ ΣΤΑΣΙΑΣΤΩΝ

(Διήγημα ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ἐποχὴ σκότους

(Συνέχεια)

Ὅτε οἱ στασιασταὶ πρὸ τεσσάρων καὶ πλέον ἐτῶν ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν μικρὰν νῆσον, εὗρον αὐτὴν ὡς μικρὸν ἐπίγειον παράδεισον· ἀλλὰ βαθμηδὸν κατώρθωσαν νὰ τὴν μεταβάλωσιν εἰς ἀληθῆ κόλασιν.

Ἐκ τῶν ἐννέα στασιαστῶν ἤδη μόνον τέσσαρες ὑπάρχουσι μετὰ ἕνδεκα γυναικῶν καὶ οὐκ ὀλίγων παιδίων. Οἱ ἐκ Ταχίτης ἄνδρες, ὡς γνωστὸν ἤδη, ἐξέλιπον.

Αἱ Ταχιταναὶ γαναῖκες καὶ χῆραι καταλαμβάνονται ὑπὸ βαρυθυμίας καὶ νοσταλγίας καὶ ἐπιχειροῦσι νὰ δραπετεύσωσιν ἐπὶ τῆς λέμβου τῆς Βάποντυ· ἀλλὰ τὸ σκαφίδιον τοῦτο, ἀπὸ πολλοῦ ἀχρησιμοποίητον, «κάμνει νερὰ» καὶ τὰς ἀναγκάζει νὰ ἐπανέλθωσιν. Ἐν τῇ ἀπογνώσει των τέσσαρες ἐξ αὐτῶν συνώμοσαν τὴν ἐξόντωσιν τῶν ἀνδρῶν, καὶ κατά τινα θυελλώδη νύκτα ἐπιχειροῦσι τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου των· ἀλλ' ἀνακαλύπτονται, καὶ συγχωροῦνται· ὅτε δὲ ἐπανέλαβον ἐκ δευτέρου τὴν ἀπόπειραν, ἐδηλώθη εἰς αὐτὰς σαφῶς ὅτι ἐὰν ἐπεχείρουν καὶ ἐκ τρίτου θὰ ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου. Ἡ διπλῆ ἀποτυχία ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ αὐστηρὰ ἀπειλὴ ἐξ ἄλλου ἔθηκαν τέρμα εἰς παρομοίας σκέψεις.

Ἐκ τῶν τεσσάρων ἐπιζώντων στασιαστῶν ὁ ἐκ Σκωτίας Μὰκ-Κόϋ δὲν μένει εὐχαριστημένος νὰ ζῇ χωρὶς ποτό. Ἐνθυμεῖται τὸ ροῦμι καὶ τὸ οὐΐσκι τῆς πατρίδος του καὶ ἀγωνίζεται νὰ εὕρῃ φυτὸν ἐπὶ τῆς νήσου ἢ ῥίζαν τινὰ ἐξ ἧς νὰ πορισθῇ πνευματῶδες ποτόν. Ἀναμφιβόλως τὸ πονηρὸν πνεῦμα τὸν ἐβοήθησεν εἰς τὰς ἐρεύνας του, καὶ μετ' ἐπανειλημμένα πειράματα κατώρθωσε δι' ἀποστακτῆρος, ὃν ὁ ἴδιος κατεσκεύασε, νὰ πορισθῇ τὸ ποθούμενον ποτόν.

Κατὰ τὴν πρώτην νύκτα, καθ' ἣν τὸ διαβολικόν του ἔργον ἤχθη εἰς πέρας, ἐδέχθη ἐπίσκεψιν τοῦ Κουΐνταλ, μετὰ τοῦ ὁποίου ἤρχισε νὰ συμμερίζηται τὸ προϊὸν τῶν κόπων του, καὶ ἀφ' οὗ ἔπιον ἀρκετά, καὶ συνεζήτησαν ἐπὶ διαφόρων θεμάτων μετ' αὐξούσης θερμότητος, ἦλθον ἐπὶ τέλους εἰς χεῖρας, ἔλαβον καὶ ἔδωκαν πολλὰ χρονθοκοπήματα, ἀνεστάτωσαν τὰ ὀλίγα ἔπιπλα τοῦ δωματίου, συνέτριψαν τὴν κλίνην ἐφ' ἧς ἀμφότεροι κατέπεσαν, καὶ κατελήφθησαν ὑπὸ ληθάργου μέχρι πρωΐας. Οὕτως ἐξετελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια τῆς ὀλεθρίας ἀνακαλύψεως.

Ἀλλὰ τοιαῦτα συμβαίνουν εἰς ὅλον τὸν «πεπολιτισμένον» κόσμον, καὶ δὲν ἐφάνησαν πολὺ παράδοξα εἰς τοὺς δύο ἄνδρας ὅτε ἀφυπνίσθησαν τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν· οὔτε ὁ Μὰκ-Κόϋ ἔπαυσε τὸ ἔργον του· ἐξ ἐναντίας μετὰ μεγαλειτέρου ζήλου ἐπεδόθη εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ποτοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγεύοντο ἐνίοτε καὶ οἱ

ἄλλοι δύο ὁ Γιὼγγ καὶ ὁ Ἄδαμς. Ἐκ τούτων ὁ Γιὼγγ μετά τινα χρόνον, βλέπων τὸν Μὰκ-Κόϋ διαρκῶς μεθυσμένον καὶ τὸν Κουΐνταλ ὄχι ὀλιγώτερον καὶ τοὺς συνεχεῖς διαπληκτισμούς των, κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἐγγίσῃ πλέον τὸ καταστρεπτικὸν ποτόν. Εἰς τὴν ἀπόφασίν του ταύτην ἐδίστασε κατ᾽ ἀρχὰς νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ὁ Ἄδαμς· βραδύτερον ὅμως εἶδε τὸ τέλος τοῦ Μὰκ-Κόϋ καὶ ἀπέδωκε τὸ δίκαιον εἰς τὸν Γιώγγ.

Ὁ Μὰκ-Κόϋ πολὺ ταχέως ὑπεδουλώθη εἰς τὸ ἔργον τῶν ἰδίων του χειρῶν, καὶ σπανίως εὑρίσκετο ἐν διανοητικῇ διαυγίᾳ. Ὁ φίλερις χαρακτήρ του εὗρε στάδιον ἀνοικτὸν εἰς πᾶν εἶδος βιαιότητος πρὸς τοὺς συντρόφους του, πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ τέκνα του, πολλάκις δὲ κατελαμβάνετο ὑπὸ ἐπικινδύνων ἐξάψεων. Ἡμέραν τινὰ ἐν τρομερᾷ ἐξάψει διατελῶν ὥρμησε πρὸς τὸν κρημνόν, ἐξ οὗ κατέπεσεν ἐπί τινος εἰς βάθος προεξέχοντος βράχου, ἐκεῖθεν δὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀναρριφθέν, ὡς ἐὰν ἦτο σφαῖρα παιγνιδίου, κατέπεσεν εἰς τὸν Ὠκεανόν, τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα ἐσχημάτισαν τὸν ἀκαριαῖον τάφον του.

Ὁ θάνατος τοῦ Μὰκ-Κόϋ ἀντὶ νὰ σωφρονήσῃ ἔτι μᾶλλον ἐξηγρίωσε τὸν σύντροφόν του Κουΐνταλ, στερηθέντα τοῦ ποτοποιοῦ· τυφλὸς δὲ ἐκ τοῦ πάθους τῆς δυσαρεσκείας καὶ ἀγανακτήσεως ἠπείλησε ῥητῶς ὅτι θὰ ἐφόνευε τοὺς ἄλλους δύο τῶν στασιαστῶν, τὸν Γιὼγγ καὶ τὸν Ἄδαμς. Οὗτοι δέ, γινώσκοντες τὸν χαρακτῆρα τοῦ Κουΐνταλ καὶ ὅτι οὐδεμίαν ἀπειλὴν ἀφῆκέ ποτε ἀνεκτέλεστον, εὑρεθέντες ἐν καταστάσει ἀμύνης, συνεσκέφθησαν καὶ κατεδίκασαν τὸν Κουΐνταλ εἰς θάνατον, ὅπερ καὶ ἐξετέλεσαν διὰ πελέκεως. Ἡ πρᾶξις αὕτη, διὰ τὴν ὁποίαν πολλάκις ἀκολούθως τοὺς ἔτυπτεν ἡ συνείδησις, ὑπῆρξε τὸ τέλος ἅμα καὶ τὸ κορύφωμα τοῦ ἐπὶ τῆς ἐρημονήσου ἐξαπλωθέντος σκότους τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ἐγκλήματος.

(ἀκολουθεῖ). ***Σ. Π. Μ.***

ΠΟΙΚΙΛΑ

—*Ἡ συνάδελφος «Ἱερὸς Σύνδεσμος»:* εἰς τὸ φύλλον της τῆς 22 Ἰουλίου γράφει:

«Μία μεγάλη ἐκπαιδευτικὴ ἀποστολὴ ἑτοιμάζεται ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλ. καὶ τῆς Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως διὰ τὴν Ἑλβετίαν. Καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τίποτε δὲν γίνεται. Πόσον θὰ ἦτο ὠφέλιμον ἐὰν παραπλεύρως συνεκροτεῖτο μία ἄλλη ἐκκλ. ἀποστολὴ ἐκ μορφωμένων κληρικῶν, ἥτις νὰ μετέβαινε δι' ὀλίγους μῆνας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ παρηκολούθει τὴν καθόλου κίνησιν τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν ἐκεῖσε Ἐκκλησιῶν. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀναγνωρίζεται ὡς ἠθοποιὸς καὶ ἐθνωφελὴς δύναμις. Διότι ἐφ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει τὰ μέσα νὰ προβῇ εἰς τοιαύτην ἀπόφασιν τόσῳ ζωντανὴν καὶ τόσῳ ἐπιτακτικὴν διὰ τὴν σύγχρονον ἐκκλ. δρᾶσιν, ἀφοῦ τῆς ἐλεηλάτησαν ὅλην τὴν περιουσίαν οἱ διάφοροι κρατικοὶ ὀργανισμοί, δὲν ἦτο ὑποχρεωμένον τὸ Κράτος νὰ κάμῃ αὐτὸ τὴν σπουδαίαν αὐτὴν χειρονομίαν; Τότε πῶς δικαιολογεῖ τὸν τίτλον του τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν; Δὲν ἐντρεπόμεθα ὀλίγον;»

Αἱ ἀνωτέρω παρατηρήσεις, ὀρθόταται καθ' ἑαυτάς, βασίζονται ἐπὶ μιᾶς παρεξηγήσεως. Περὶ τῆς ὡς ἄνω ἐκδρομῆς (ὄχι ἀποστολῆς) εἰς Ἑλβετίαν τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων,

μανθάνομεν παρὰ τῆς 'Οργανωτικῆς 'Επιτροπῆς, ὅτι αὕτη διωργανώθη οὐχὶ ὑπὸ τοῦ 'Υπουργείου, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν καὶ πραγματοποιεῖται δαπάναις αὐτῶν τούτων τῶν ἐκδρομέων. Τὸ 'Υπουργεῖον μόνον ἐνέκρινε τὴν ὅλην ἐνέργειαν καὶ εἰς τὸ τέλος συνεισέφερεν ἀσήμαντόν τι ποσὸν δι' ἔξοδα παραστάσεως. Ἕκαστος τῶν 82 ἐκδρομέων κατέβαλεν ἐξ ἰδίων εἰς τὸ κοινὸν τῆς 'Επιτροπῆς ταμεῖον ἀνὰ δρ. 7,500.

Γεννᾶται λοιπὸν τὸ ἐρώτημα : Θὰ εὑρίσκοντο 82 κληρικοὶ πρόθυμοι καὶ ἱκανοὶ νὰ πράξωσι τὸ αὐτό ; Διότι τὸ Κράτος βεβαίως δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ διοργανώνῃ ἐκδρομὰς δαπάναις τοῦ Δημοσίου, ἐὰν δὲ τὸ ἔπραττε διὰ τὸν κλῆρον, θὰ ἦτο τὴν ἐπαύριον ὑπόχρεων νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς δικαστικοὺς καὶ τοὺς οἰκονομικοὺς καὶ ἄλλους δημησίους λειτουργούς.

Συμφωνοῦμεν πληρέστατα μὲ τὴν συνάδελφον ὅτι μία τοιαύτη ἐκπαιδευτικὴ ἐκδρομὴ 'Ελλήνων 'Ορθοδόξων κληρικῶν εἰς 'Ελβετίαν καὶ λοιπὴν Εὐρώπην θὰ ἦτο ἐξόχως πολύτιμος διὰ τοὺς μετέχοντας αὐτῆς. Διότι θὰ ἔβλεπον ὀφθαλμοφανῆ πράγματα, ἅτινα ἐδῶ ἐν 'Ελλάδι οὔτε ἐφαντάσθησαν κἄν. Πρὸ πάντων θὰ ἐγνώριζον ἐκ τοῦ συστάδην εἰς τὰς Προτεσταντικὰς χώρας μίαν θρησκευτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν καὶ δρᾶσιν μεγαλειώδη. 'Αλλὰ διὰ νὰ ἀποκομίσωσιν ὠφέλειαν ἐκ τῶν ὅσα θὰ ἔβλεπον, θὰ ἔπρεπεν οἱ ἐκδρομεῖς-κληρικοὶ νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ διαπνεόμενοι ἀπὸ ζῆλον νὰ διδαχθῶσιν ἐξ αὐτῶν. Ἔτσι πηγαίνουν μετ' ὀλίγον οἱ Ἕλληνες διδάσκαλοι εἰς 'Ελβετίαν—ὄχι διὰ νὰ ἐπιδειχθοῦν, ὄχι διὰ νὰ καυχηθοῦν ὅτι ὡς ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων 'Ελλήνων εἶναι οἱ μόνοι κάτοχοι πάσης ἀνθρωπίνης σοφίας, ἀλλὰ διὰ νὰ διδαχθοῦν, νὰ ἐπιστρέψουν σοφώτεροι καὶ ἀρτιώτεροι διὰ τὸ ἔργον των, διότι ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ 'Ελβετικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος. Ἆρά γε Ἕλληνες κληρικοί, μεταβαίνοντες ἐκεῖ, θὰ κατεδέχοντο νὰ ἀναγνωρίσουν τοιαύτην ὑπεροχὴν πνευματικῆς ζωῆς εἰς ἐκκλησίας, ἃς θεωροῦν καὶ ἀποκαλοῦν αἱρετικὰς καὶ δὲν παύουν εἰρωνευόμενοι οἱ 'Ορθόδοξοι θεολόγοι καὶ τὰ 'Ορθόδοξα θρησκευτικὰ περιοδικά;

'Ημεῖς, καίπερ φοβούμενοι ὅτι τοιοῦτό τι πνεῦμα θὰ ἐματαίου τὴν ἐκπαιδευτικὴν ὠφέλειαν μιᾶς τοιαύτης ἐκδρομῆς κληρικῶν, εὐχόμεθα ἀπὸ μέσης καρδίας νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐκδρομὴ αὕτη, διότι εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ ἐξ αὐτοψίας γνωριμία τῶν 'Ορθοδόξων κληρικῶν μετὰ τοῦ ζωντανοῦ Προτεσταντισμοῦ θὰ ἦναι πάντως λίαν ὠφέλιμος εἰς τούτους καὶ θὰ καταρρίψῃ πλείστας ὅσας γελοίας προλήψεις. Μόνον πρέπει νὰ μετάσχουν τῆς ἐκδρομῆς κληρικοὶ νέοι μὲ ψυχὴν εἰσέτι ἁπαλήν, ταπεινόφρονα καὶ ἐπιδεκτικὴν ἐντυπώσεων πνευματικῶν, μὴ πεφυσιωμένοι μηδὲ ζυμωθέντες μὲ τὰς περὶ τοὺς ἐπισκοπικοὺς θρόνους ραδιουργίας καὶ διαμάχας.

—Αἱ 'Αγγλικαὶ ἐφημερίδες ἀναγράφουν μίαν φρικιαστικὴν *ἀνθρωποθυσίαν*, γενομένην εἰς τὴν πόλιν Μόντλα τῶν 'Ινδιῶν. 'Ο πρωτότοκος υἱὸς μιᾶς 'Ινδικῆς οἰκογενείας εἶχεν ἀσθενήσει αἰφνιδίως. Οἱ οἰκεῖοί του ἀπέδωκαν τὴν ἀσθένειαν εἰς τὴν ἐπίδρασιν κακοῦ τινος δαίμονος, τὸν ὁποῖον συμφώνως πρὸς τὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις των, μόνον μία ἀνθρωποθυσία θὰ ἐξημμένιζεν. 'Εν ἀρχῇ ἀπέκοψαν τὸν δάκτυλον τῆς νεαρᾶς ἀδελφῆς τοῦ πάσχοντος καὶ μὲ τὸ αἷμά της ἐζύμωσαν ἄρτον, τὸν ὁποῖον προσέφεραν εἰς τὴν θεὰν Κάλι. 'Αλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀσθενὴς δὲν ἐθεραπεύθη, οἱ ἄγριοι γονεῖς ἐθυσίασαν τὴν δυστυχῆ κόρην, σφάξαντες αὐτὴν πρὸ τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς. 'Αλλ' οὔτε καὶ τότε ἰάθη ὁ πάσχων.

Καὶ τότε, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Βούδδα, ὁ ἀσθενὴς υἱὸς ἐδέθη γυμνὸς ἐπ του ἀγάλματος ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἔμεινεν ἄνευ τροφῆς, ἕως ὅτου ἐξέπνευσεν ἀπὸ ἐξάντλησινὶ.

Αἱ 'Αγγλικαὶ ἀρχαί, λαβοῦσαι ἀργὰ γνῶσιν τοῦ ἐγκλήματος, συνέλαβον τοὺς ἀγρίους σφαγεῖς καὶ τοὺς μὲν γονεῖς καὶ ἕνα ἀδελφὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον, ἕνα δὲ ἄλλον ἀδελφὸν εἰς ἰσόβιον ὑπερορίαν.

—*'Ο ἐν Οὐάσιγκτον μεγαλοβιομήχανος Οὐΐλλιαμ Μακλέλλαν Ρίττερ* ὡς πρωτοχρονιάτικον

δῶρον πρὸ τοὺς 424 ὑπαλλήλους τῶν ἐπιχειρήσεών του ἐμοίρασε πρὸς αὐτοὺς μετοχὰς ἀξίας τριῶν ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Ὁ Πρόεδρος Κοῦλιτς συνεχάρη δι' ἐπιστολῆς του τὸν γενναιόδωρον ἐπιχειρηματίαν, μεταξὺ ἄλλων δὲ γραφομένων ἐν αὐτῇ ἔλεγε καὶ τὰ ἑξῆς: «Τοιαῦται πράξεις γενναιοφροσύνης δὲν βοηθοῦν ἁπλῶς, ἀλλ' ὁδηγοῦν πρὸς καλλιτέραν συνεργασίαν καὶ συνεννόησιν μεταξὺ τῶν προϊσταμένων καὶ τῶν ὑπαλλήλων των».

—*Ὁ νόμος τοῦ Λύντς*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὴ ἡ χειροδικία, διὰ τῆς ὁποίας ὁ λαός, εἰς στιγμὰς γενικῆς ἐξάψεως δι' ἔγκλημά τι, θανατώνει τὸν ἔνοχον ἄνευ δίκης, ἁρπάζων αὐτὸν πολλάκις βιαίως ἐκ τῶν χειρῶν τῆς ἐξουσίας. Ἔχει δὲ τὴν ἀρχήν της εἰς ἐποχὰς καὶ εἰς περιφερείας, καθ' ἃς τακτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου καὶ τακτικὰ δικαστήρια ἢ δὲν ὑπῆρχον ἢ ἦσαν ἀνίσχυρα νὰ περιορίσουν τὸ ἔγκλημα. Τοιαῦται περιφέρειαι ἦσαν πρὸ 100 ἐτῶν πολλὰ μέρη τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν, νεωστὶ κατῳκημένα, μὲ ἀραιὸν πληθυσμὸν καὶ πολυάριθμα κακοποιὰ στοιχεῖα. Ἰδίως εἰς τὰς νοτίους Πολιτείας, ὅπου οἱ μαῦροι εἶναι πολυπληθεῖς, ἐθεωρεῖτο ὅτι αἱ βιαιοπραγίαι των, πρὸ πάντων κατὰ τῶν λευκῶν γυναικῶν, μόνον διὰ τῆς συντόμου καὶ προχείρου διαδικασίας τοῦ Λύντς ἠδύναντο νὰ περισταλοῦν.

Τὰ ἔκνομα ὅμως μέσα πάντοτε φέρουν εἰς ἔκτροπα, καὶ μία κοινωνία, ἥτις συνείθισε τὸν νόμον τοῦ Λύντς, δυσκόλως τὸν ἀπομανθάνει. Διὰ τοῦτο τὸ λυντσάρισμα διετηρήθη ὡς ἔθιμον εἰς πολλὰς περιφερείας τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν, ἂν καὶ πρὸ πολλοῦ λειτουργεῖ ἐκεῖ ἡ τακτικὴ δικαιοσύνη. Καὶ ἡ διατήρησίς του κατήντησε κίνδυνος καὶ ὄνειδος, τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ καλοὶ καὶ νομοταγεῖς Ἀμερικανοὶ αἰσθάνονται καὶ ἀγωνίζονται πάσῃ δυνάμει νὰ καταργήσουν.

Κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1883 μέχρι τοῦ 1903 εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας ἐλυντσαρίσθησαν (δηλ. ἐθανατώθησαν ὑπὸ ὄχλων, ἄνευ οὐδεμιᾶς νομίμου διαδικασίας) 3337 πρόσωπα κατηγορούμενα διὰ διάφορα ἐγκλήματα. Ἐκ τούτων 2060 ἦσαν μαῦροι καὶ 1277 λευκοί. Χάρις εἰς τὴν ζωηρὰν προπαγάνδαν κατὰ τοῦ νόμου τοῦ Λύντς, τὴν ὁποίαν ἐνεργοῦσιν ἀνέκαθεν αἱ ἐκκλησίαι ἐν Ἀμερικῇ, ἡ φοβερὰ αὐτὴ στατιστικὴ ἀπὸ ἐτῶν τώρα βαίνει ταχέως ἐλαττουμένη. Ἀπὸ τοῦ 1905 ἕως τοῦ 1914 μόνον 701 πρόσωπα ἐθανατώθησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἀπὸ τοῦ 1915 ἕως τοῦ 1924 ὁ ἀριθμὸς ἠλαττώθη εἰς 537. Ὁ δὲ σύνδεσμος τῶν ἐν Ἀμερικῇ Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν τελευταίως ἀνήγγειλεν ὅτι ἐλπίζει ὅτι μέχρι τοῦ προσεχοῦς ἔτους 1926 θὰ κατορθωθῇ ἡ τελεία ἐξαφάνισις τοῦ βαρβάρου, ὅσον καὶ ἀνόμου, τούτου ἐθίμου. Ἰδοὺ τί δύναται νὰ κατορθώσῃ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ὅταν θέλῃ!

—*Ὁ αἰδ. William Axlag*, εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων Ἀμερικανῶν ἱεραποστόλων ἐν Ἰαπωνίᾳ, ἐδήλωσεν εἰς τὸ Συνέδριον τῶν ξένων ἱεραποστόλων, ὅπερ ἐσχάτως εἶχε συγκροτηθῇ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, τὰ ἀκόλουθα: Ὁ Χριστὸς ἐμπνέει εἰς τὴν σημερινὴν Ἰαπωνίαν νέα ἰδανικὰ καὶ νέον τρόπον ζωῆς. Τὸ Τόκιο, ἡ πόλις τῶν ὀνείρων καὶ τῶν ἐκστάσεων, ἐξαφανίζεται ὁλοέν, εἰς τὴν θέσιν της ἔρχεται μία πόλις δραστηρία, πρακτική, εἰς τὴν ὁποίαν διαδίδεται ἡ ἔννοια τῆς εὐθύνης καὶ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως· ἡ μεγάλη βιομηχανία, τὰ μεγάλα καταστήματα διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μόνον εἰς τὸ Τόκιο ὑπάρχουσι σήμερον 200 Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, πᾶσαι διευθυνόμεναι παρ' ἰθαγενῶν κληρικῶν καὶ ὑπὲρ τὰ 250 Κυριακὰ σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα φοιτῶσιν ὑπὲρ τὰς 25,000 παιδίων.